

บทที่ 4

การวิเคราะห์ผลการศึกษา

โครงการศึกษาการทำมาตรฐานการปฏิบัติงานผู้ช่วยคนพิการ ได้กำหนดวัตถุประสงค์การศึกษา 4 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดของคนพิการ ครอบครัว ชุมชน หน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน ที่ให้บริการคนพิการแต่ละประเภทความพิการ 2) เพื่อศึกษาความต้องการการช่วยเหลือของคนพิการแต่ละประเภทความพิการ 3) เพื่อศึกษาและจัดทำมาตรฐานผู้ช่วยคนพิการ และ 4) เพื่อสร้างเครื่องมือในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของผู้ช่วยคนพิการ

โครงการศึกษาการทำมาตรฐานการปฏิบัติงานผู้ช่วยคนพิการ ได้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลจาก 4 กลุ่มเป้าหมาย ที่เป็นประชากรศึกษา รวมทั้งสิ้น 172 คน กระจายทุกกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ 1) คนพิการและครอบครัว จำนวน 88 คน 2) หน่วยงานที่จัดบริการ และองค์กรคนพิการทั้งภาครัฐและเอกชนจำนวน 55 คน 3) นักวิชาการที่เกี่ยวข้องทุกประเภทความพิการจำนวน 7 คน 4) ผู้ช่วยคนพิการที่เข้ารับการอบรมนำร่อง “การพัฒนาผู้ช่วยคนพิการ” จำนวน 25 คน และจากการทบทวนวรรณกรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งสามารถประมวลและวิเคราะห์ผลตามกรอบการศึกษา ดังนี้

1. ศักยภาพและข้อจำกัดของคนพิการ ครอบครัว ชุมชน หน่วยงาน ภาครัฐและเอกชน ที่ให้บริการคนพิการแต่ละประเภท

1.1 ศักยภาพและข้อจำกัดของคนพิการ แยกตามประเภทและวัยของคนพิการ

สรุปผลการศึกษาทั้งจากการสัมภาษณ์ระดับลึก กลุ่มสนทนา การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ สอดคล้องกับผลการศึกษา รูปแบบ บทบาท หน้าที่ของผู้ช่วยคนพิการ (วีระชัย วีระจันทะชาติและคณะ : 2550) โดยมีผลสรุป ดังนี้

ศักยภาพและข้อจำกัดของคนพิการจะมีความแตกต่างตามประเภทความพิการ และสัมพันธ์กับคนพิการได้รับโอกาสการฝึกทักษะ รวมทั้งปัจจัยด้านบุคคลและครอบครัวที่แตกต่างกัน ได้แก่

- คนพิการทุกประเภทความพิการ ขาดโอกาสด้านการศึกษา การทำงานและการมีงานทำ
- กลุ่มคนพิการทางการเห็น และทางการได้ยิน มีศักยภาพในด้านความสามารถดูแลตนเอง การใช้ชีวิตในครัวเรือน ความสัมพันธ์กับผู้อื่น การรักษาทรัพย์สินและการใช้จ่าย การใช้ชีวิตในชุมชน แต่จะมีเพียงบางส่วนที่สามารถจัดการความเครียดได้ มีข้อจำกัด ชัดเจนด้านการศึกษา การฝึกอาชีพ นันทนาการ การทำงานและรับจ้าง

- กลุ่มคนพิการทางจิตใจ มีความสามารถดูแลตนเอง บางส่วนสามารถใช้ชีวิตในครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับผู้อื่น รักษาทรัพย์สิน ใช้ชีวิตในชุมชน แต่มีข้อจำกัดด้านนันทนาการยามว่าง การจัดการความเครียด การศึกษา การทำงานรับจ้างชัดเจน
- กลุ่มออทิสติก เป็นกลุ่มที่มีศักยภาพและข้อจำกัดตามสภาพบุคคล โดยเฉพาะการสื่อสาร และพฤติกรรมของแต่ละคนที่แตกต่างกัน
- กลุ่มบกพร่องทางสติปัญญา ในกลุ่มที่ไม่รุนแรง มีความสามารถดูแลตนเอง บางส่วนสัมพันธ์กับชุมชนได้ มีข้อจำกัดด้านการใช้ชีวิตในครัวเรือน นันทนาการยามว่าง การเข้าถึงบริการ การศึกษา การฝึกอาชีพ การทำงาน แต่ในกรณีที่มีความพิการรุนแรงจะมีข้อจำกัดในกิจวัตรประจำวัน การใช้ชีวิตครัวเรือนและการออกสู่สังคม และทั้งสองกลุ่มไม่สามารถจัดการความเครียดด้วยตนเอง
- กลุ่มบกพร่องทางการเรียนรู้ เป็นกลุ่มที่มีศักยภาพเกือบทุกด้าน ไม่มีข้อจำกัดที่ชัดเจน แต่บางส่วนขาดโอกาสการเข้าถึงด้านการศึกษา การมีงานทำ

ผลการศึกษา รูปแบบ บทบาท หน้าที่ของผู้ช่วยคนพิการ² จากประชากรกลุ่มเป้าหมายที่เป็นคนพิการหรือผู้ดูแลจำนวน 88 คน กระจายทุกประเภทความพิการ ด้วยแบบสอบถามศักยภาพและข้อจำกัดของคนพิการ ได้กำหนดประเด็นตามกรอบวิถีชีวิตของคนพิการ จากครัวเรือนถึงชุมชน สังคมรวม 9 ประเด็น ได้แก่ 1) ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน 2) การใช้ชีวิตในครัวเรือน 3) ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น 4) การรักษาทรัพย์สินและการใช้จ่ายพื้นฐาน 5) การใช้ชีวิตในชุมชน 6) นันทนาการและยามว่าง 7) การจัดการกับความเครียดและความต้องการตนเอง 8) การศึกษา 9) การทำงานและรับจ้าง ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 : การแสดงถึงศักยภาพและข้อจำกัดของคนพิการแต่ละประเภทความพิการ

กิจกรรม	การเห็น		การได้ยิน		ร่างกาย		จิต		ออทิสติก		สติปัญญา		การเรียนรู้	
	ศักยภาพ	ข้อจำกัด	ศักยภาพ	ข้อจำกัด	ศักยภาพ	ข้อจำกัด	ศักยภาพ	ข้อจำกัด	ศักยภาพ	ข้อจำกัด	ศักยภาพ	ข้อจำกัด	ศักยภาพ	ข้อจำกัด
1. ความสามารถในการดูแลตนเอง														
1.1 สามารถทำความสะอาดส่วนต่างๆของร่างกายได้ เช่น อาบน้ำ เช็ดตัว	ด		ด		บส		ด		บส		บส		ด	
1.2 การดูแลส่วนต่างๆ ของร่างกาย ผิวหนัง ไบหน้า ฟัน	ด		ด		บส		ด		บส		บส		ด	

² วีระชัย วีระจันทะชาติ และคณะ. โครงการ "การศึกษารูปแบบและบทบาทของผู้ช่วยคนพิการ". กรุงเทพฯ : 2550"

กิจกรรม	การเห็น		การได้ยิน		ร่างกาย		จิต		ออทิสติก		สติปัญญา		การเรียนรู้	
	ศกยภาพ	ข้อจำกัด	ศกยภาพ	ข้อจำกัด	ศกยภาพ	ข้อจำกัด	ศกยภาพ	ข้อจำกัด	ศกยภาพ	ข้อจำกัด	ศกยภาพ	ข้อจำกัด	ศกยภาพ	ข้อจำกัด
1.3 สามารถควบคุมการขับถ่ายและการทำความสะอาดตนเอง และการดูแลเรื่องประจำเดือน	ด		ด		บส		ด		บส		บส		ด	
1.4 สามารถแต่งตัวได้ เช่น ถอดเสื้อผ้า ใส่เสื้อผ้า การสวมรองเท้า การเลือกเสื้อผ้าที่เหมาะสม	ด		ด		บส		ด		บส		ด		ด	
1.5 สามารถรับประทานอาหารเองได้ เช่น เตรียมอาหาร ตักอาหาร รับประทานอาหาร ตัดอาหาร เป็นชิ้นๆ เปิดฝาขวด การใช้มีด ช้อน	ด		ด		บส		ด		บส		ด		ด	
1.6 สามารถดื่มน้ำเองได้	ด		ด		บส		ด		บส		ด		ด	
1.7 การดูแลรักษาสุขภาพตนเอง ร้อน หนาวเกินไป และโภชนาการ	ด		บส		บส		บส			ม	บส		ด	
2. ชีวิตในครัวเรือน														
2.1 สามารถจัดเตรียมอาหารอย่างง่าย ๆ ได้	ด		ด		บส		บส			ม		ม	ด	
2.2 สามารถทำงานบ้าน ทำความสะอาดเสื้อผ้า ตากผ้าได้	ด		ด		บส		บส			ม		ม	ด	
2.3 สามารถทำความสะอาดพื้นที่บริเวณบ้านได้	ด		ด		บส		บส			ม		ม	ด	
2.4 สามารถเก็บรักษาของใช้	ด		ด		บส		บส		บส		บส		ด	
3. ความสัมพันธ์กับผู้อื่น														
3.1 แสดงความนับถืออย่างเหมาะสม	ด		ด		ด		บส			ม	บส		ด	
3.2 สอนการบอกความต้องการ	ด		ด		ด		บส			ม	บส		ด	
4. รักษาทรัพย์สินและการใช้จ่ายพื้นฐาน														
4.1 ใช้จ่ายเงินได้อย่างถูกต้อง	บส		ด		บส		บส			ม	บส		ด	
5. การใช้ชีวิตในชุมชน														
5.1 รวมกลุ่ม	บส		บส		บส		บส			ม	บส		ด	
5.2 เข้าร่วมวันประเพณี	บส		บส		บส		บส			ม	บส		ด	

กิจกรรม	การเห็น		การได้ยิน		ร่างกาย		จิต		ออทิสติก		สติปัญญา		การเรียนรู้	
	ศกยภาพ	ข้อจำกัด	ศกยภาพ	ข้อจำกัด	ศกยภาพ	ข้อจำกัด	ศกยภาพ	ข้อจำกัด	ศกยภาพ	ข้อจำกัด	ศกยภาพ	ข้อจำกัด	ศกยภาพ	ข้อจำกัด
6. นันทนาการและยามว่าง														
6.1 การเล่นเกมคอมพิวเตอร์		ม	บส		บส		บส			ม		ม	ด	
6.2 กีฬา		ม	บส		บส		บส			ม		ม	ด	
6.3 ชมศิลปะ		ม	บส		บส		บส			ม		ม	ด	
6.4 ร่วมงานฝีมือ		ม	บส		บส		บส			ม		ม	ด	
6.5 ร่วมงานอดิเรก	บส		บส		บส		บส			ม		ม	ด	
6.6 ร่วมสังคม	บส		บส		บส		บส			ม	บส		ด	
7 การจัดการความเครียด														
7.1 สามารถรับมือกับงาน	บส		บส		บส		บส			ม		ม	ด	
7.2 จัดการความเครียด	บส		บส		บส		บส			ม		ม	บส	
8. การศึกษา														
8.1 รับการศึกษาจากระบบ		ม		ม	บส			ม	บส		บส		บส	
8.2 การเตรียมความพร้อม		ม		ม		ม		ม	บส		บส		บส	
8.3 โรงเรียนเรียนร่วม		ม		ม	บส			ม	บส		บส		บส	
8.4 ฝึกอาชีพ		ม		ม		ม		ม		ม		ม	บส	
8.5 ศึกษาสูงกว่า ม.ปลาย		ม		ม		ม		ม		ม		ม		
9. การทำงานและรับจ้าง														
9.1 เข้าทำงานและรักษางาน	ด		บส		บส		บส			ม		ม	บส	
9.2 ได้ค่าจ้าง	บส		บส		บส		บส			ม		ม	บส	

หมายเหตุ :

- ด หมายถึง ทำได้ / ผู้ตอบแบบสอบถามมากกว่าครึ่งทำได้ (มากกว่าร้อยละ 50)
- บส หมายถึง ทำได้บางส่วน / ผู้ตอบแบบสอบถามน้อยกว่าครึ่งทำได้ (ร้อยละ 25 – 50)
- ม หมายถึง ทำไม่ได้ / ผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่าทำไม่ได้ (ร้อยละ 0 – 24)

ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์ระดับลึก กลุ่มสนทนา การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมและ ผลการศึกษาตามตาราง 4.1 พบว่า

1.1.1 คนพิการทางการเห็น

ศกยภาพ

คนพิการทางการเห็น มีความสามารถในการดูแลตนเอง การใช้ชีวิตในครัวเรือน ความสัมพันธ์กับผู้อื่น การรักษาทรัพย์สิน ได้อย่างชัดเจน มีเพียงบางคน/บางส่วนเท่านั้นที่มีงานทำ มีรายได้ หรือสามารถจัดการความเครียดได้

ข้อจำกัด

คนพิการทางการเห็นในพื้นที่ชนบทส่วนใหญ่ไม่ได้รับการฝึกทักษะการดำรงชีวิตด้วยตนเอง ทำให้ไม่สามารถพึ่งตนเอง ต้องมีผู้นำทางจึงจะออกสู่สังคมได้ ทำให้ขาดโอกาสในการพัฒนาตนเองและไม่

สามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ทางสังคม และจากตาราง 4.1 พบว่ายังขาดการสนับสนุนการและโอกาสทางการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญ ได้ให้ความเห็นว่า “วิถีชีวิตส่วนหนึ่งของคนพิการไม่สะดวก ทำให้คนพิการเข้าไม่ถึง หรือไม่สามารถเชื่อมไปสู่โอกาสต่างๆ ทำให้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต ให้สามารถใช้ชีวิตได้อย่างคนทั่วไปในสังคม จำเป็นต้องมีสิ่งที่มาช่วย **เพื่อให้สามารถเข้าถึงและทำกิจกรรมต่างๆ ได้**” ซึ่งประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาคนพิการ (CRPD) เป็นยุคที่นำไปสู่ “สังคมแห่งฐานสิทธิ” ดังนั้น การอำนวยความสะดวกให้คนพิการเข้าถึงสิทธิจึงมีความจำเป็น

1.1.2 คนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย

ศักยภาพ

ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์ระดับลึก สอดคล้องกับผลการศึกษาในตาราง 4.1 ที่พบว่าคนพิการทางการได้ยินมีความสามารถในการดูแลตนเอง การใช้ชีวิตในครัวเรือน ความสัมพันธ์กับผู้อื่น แต่มีบางส่วน สามารถรักษาทรัพย์สินและใช้จ่ายเองได้ บางส่วนใช้ชีวิตในชุมชน เล่นกีฬา นันทนาการ สามารถจัดการความเครียดได้ และบางส่วนสามารถทำงานและรับจ้างได้

ข้อจำกัด

คนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย ขาดโอกาสทางการศึกษา มีปัญหาข้อจำกัดในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะการไปเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม หรือการไปหาหมอที่ต้องอธิบายสภาพความเจ็บป่วยของตน หรือกรณีที่มีคดีความ หรือต้องการความช่วยเหลือเร่งด่วน เช่น กรณีรถเสียบนทางด่วน คนหูหนวกไม่สามารถสื่อสารกับใคร

1.1.3 คนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกาย

ศักยภาพและข้อจำกัด

ไม่ชัดเจนอย่างหนึ่งอย่างใด และกระจายเป็นทั้งศักยภาพและข้อจำกัด โดยระบุเกือบทุกข้อเป็นบางส่วน แต่จากการสัมภาษณ์ระดับลึกในกลุ่มคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกาย พบว่าคนพิการรุนแรง จะไม่สามารถช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวันได้ เช่น การอาบน้ำ การทำความสะอาดร่างกาย การถอดใส่เสื้อผ้า การขับถ่าย และการรับประทานอาหารด้วยตนเอง และมีข้อจำกัดด้านการศึกษาและการฝึกอาชีพซึ่งคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกายไม่สามารถเข้าถึงได้

1.1.4 คนพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม

ศักยภาพ

ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นว่า “ผู้บกพร่องทางจิต จะถือเป็นความพิการเมื่อรักษาระยะเวลาระหว่าง 6 เดือน – 2 ปี ถ้าเป็นกลุ่ม จิตเภท จะมีประมาณ ร้อยละ 70 ของผู้ป่วยจิตเวช และร้อยละ 10 จะกลับมามีอาการซ้ำ ต้องอยู่ในกระบวนการรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพ เพื่อรักษาสภาพการพัฒนาทักษะ ซึ่งโดยลักษณะของผู้บกพร่องทางจิต จะไม่ค่อยยอมเปิดให้ใครเข้าไปในครอบครัว หรือในบ้านอยู่แล้ว ส่วนใหญ่ครอบครัวดูแลได้” สอดคล้องกับผลการศึกษาตามตาราง 4.1 พบว่า ส่วนใหญ่

คนพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรมมีครอบครัวดูแล บางส่วนสามารถใช้ชีวิตกับครัวเรือน บางส่วนมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ บางส่วนสามารถรักษาทรัพย์สิน และใช้จ่ายพื้นฐาน สามารถใช้ชีวิตในชุมชน นันทนาการ การจัดการความเครียด และบางส่วนพอมุ่งงานทำหรือรับจ้าง

ข้อจำกัด

พบว่า คนพิการทางจิต หรือผู้บกพร่องทางจิต ต้องการคนเข้าใจ เห็นใจ โดยเฉพาะกลุ่มจิตเภท ที่ต้องการผู้ช่วยคนพิการต่อเนื่อง เพราะไม่ค่อยชอบสูงส่งกับคนมากนัก ผู้บกพร่องทางจิตในระดับรุนแรง จะต้องกินยาต่อเนื่อง ตามมือ ตามเวลา มีคนอาบน้ำให้ มีบ้านอยู่ แต่อาจจะไม่สามารถอยู่ร่วมกับชุมชนได้ พวกพิการทางจิตไม่ค่อยรุนแรง จะต้องกินยาสม่ำเสมอ มีอาหาร มีที่อยู่ โดยสามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นในชุมชนได้ เช่น อยู่วัด แต่คนพิการทางจิต หรือผู้บกพร่องทางจิตสำหรับสังคมไทยยังถือเป็นเรื่องใหม่ สังคมยังไม่ยอมรับคนพิการทางจิต ทำให้ขาดโอกาสในทุกด้าน ทั้งทางด้านการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม การศึกษา และการฝึกอาชีพ หรือการประกอบอาชีพ

1.1.5 บุคคลออทิสติก

ศักยภาพ

บุคคลออทิสติกส่วนหนึ่งต้องช่วย/บอกให้อาบน้ำ เช่น การถูตัวทำความสะอาดตามส่วนต่างๆ ของร่างกายหรือต้องบอกให้ตักอาหารมารับประทานอาหาร ไม่สามารถเลือกอาหารที่มีประโยชน์ หรือไม่มี จะกินเฉพาะที่ตนเองจะกินเท่านั้น และจะกินซ้ำๆ บางส่วนพอจะดูแลตนเองได้ ใช้ชีวิตในครัวเรือน และบางส่วนเข้าสู่ระบบการศึกษา

ข้อจำกัด

บุคคลออทิสติกมักไม่สามารถสื่อสาร ได้ตอบ ไม่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ไม่สามารถบอกความต้องการของตนเองให้คนอื่น โดยศักยภาพและข้อจำกัด เป็นไปตามลักษณะของแต่ละบุคคล จากการสัมภาษณ์ พบว่า มีบางคนทำลายสิ่งของทั้งหมดในบ้าน จนไม่สามารถซื้อของ หรือเก็บสิ่งของไว้ในบ้าน เช่น ดึงตู้เย็นล้มลง ดึงสายไฟฟ้า สายโทรศัพท์ เอาแก้ว ถ้วยชามไปปาทิ้งนอกบ้าน ฉีกกระดาษทุกชนิดทิ้ง เมื่อเข้าสู่โรงเรียนและบ้านจึงช่วยกันปรับพฤติกรรมเหล่านี้

1.1.6 คนพิการทางสติปัญญา

ศักยภาพ

ในกรณีที่มีความพิการทางสติปัญญาไม่รุนแรง คนพิการมีความสามารถดูแลตนเอง มีความสัมพันธ์กับผู้อื่น สามารถรักษาทรัพย์สินและใช้จ่ายพื้นฐาน มีกิจกรรมนันทนาการและยามว่าง สามารถจัดการความเครียด บางคนมีงานทำ แต่พบว่าคนพิการทางสติปัญญารุนแรงไม่สามารถช่วยตนเองในกิจวัตรได้ บางคนต้องฝึกให้ทำ หรือบอกให้ทำที่ละขั้น

ข้อจำกัด

คนพิการทางสติปัญญาไม่สามารถจัดการความเครียดได้ ขาดโอกาสทางการศึกษา การทำงาน

และการรับจ้าง

1.1.7 คนพิการทางการเรียนรู้

ศักยภาพ

ส่วนใหญ่มีศักยภาพเกือบทุกด้าน ในด้านกิจวัตรประจำวัน การใช้ชีวิตครัวเรือน แต่จะมีปัญหาเฉพาะเรื่องในด้านการเรียนรู้ ซึ่งจะแตกต่างกันไปในแต่ละคน เช่น บางคนมีปัญหาด้านการอ่าน การฟัง การนับเลข การบวกเลข การอ่านจับใจความ หรือการไม่รู้ค่าหรือความหมายของการบวก หรือลบ ค่าจำนวนต่างๆ เป็นต้น

ข้อจำกัด

บุคคลที่มีความพิการทางการเรียนรู้หรือบกพร่องทางการเรียนรู้ พบว่าพ่อแม่ และครูส่วนใหญ่ไม่เข้าใจ บางคนอาจมีใจดี แต่ผลการเรียนต่ำ ทำตามคำสั่งได้ แต่มักขาดการส่งเสริมการเรียนรู้ตามสภาพปัญหาของแต่ละคน และมักไม่ได้รับการศึกษาที่สูงกว่ามัธยมปลาย ซึ่งส่งผลถึงการมีงานทำและการมีรายได้

1.2 ความสามารถในการดูแลคนพิการ ของครอบครัวในการดูแลคนพิการ ฝึกกิจวัตรประจำวันและการพาออกสู่สังคม

สรุปผลการศึกษาทั้งจากการสัมภาษณ์ระดับลึกในคนพิการและครอบครัว การสังเกตแบบมีส่วนร่วม กลุ่มสนทนาใน 4 ภาค และการสัมภาษณ์ระดับลึกผู้เชี่ยวชาญในการศึกษาคั้งนี้ สอดคล้องกับผลจากการศึกษา รูปแบบ บทบาท หน้าที่ของผู้ช่วยคนพิการ พบว่ามีความเห็นในทิศทางเดียวกัน แสดงถึง “ศักยภาพและข้อจำกัดของครอบครัว/ผู้ดูแลมีมากในด้านการดูแลกิจวัตรประจำวัน แต่การฝึกทักษะการทำงานบ้าน การใช้ชีวิตในครัวเรือนต่างๆ จะมีข้อจำกัดในด้านการฝึกและการเปิดโอกาสให้คนพิการได้ทำด้วยตนเองมีน้อย ส่วนการนำพาคนพิการออกสู่สังคมนั้นยังเป็นข้อจำกัดค่อนข้างมาก”

ผลการศึกษาทั้งจากการสัมภาษณ์ระดับลึกในคนพิการและครอบครัว การสังเกตแบบมีส่วนร่วม กลุ่มสนทนาใน 4 ภาค และการสัมภาษณ์ระดับลึกผู้เชี่ยวชาญในการศึกษาคั้งนี้ สอดคล้องกับผลจากการศึกษา รูปแบบ บทบาท หน้าที่ของผู้ช่วยคนพิการ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1.2.1 คนพิการทางการเห็น

เด็ก การฝึกทักษะกิจวัตรประจำวัน ผู้ดูแลสามารถทำได้ดีในด้านดูแลตัวเอง การใช้ชีวิตในครอบครัว แต่เมื่อต้องไปโรงเรียน เด็กจำเป็นต้องมีการฝึกทักษะการใช้ไม้เท้าขาการสร้าง ความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมและการเคลื่อนไหวสำหรับคนตาบอด (O&M : Orientation and Mobilization)

ผู้ใหญ่ คนพิการทางการเห็นจำเป็นต้องได้รับการฝึกการใช้ไม้เท้าขาวต่อเนื่องจากวัยเด็ก เพื่อสามารถเดินทางและประกอบกิจกรรมต่างๆ ที่ตนเองต้องการ

สำหรับบริการฝึกทักษะ O&M หน่วยงานของสมาคมคนตาบอดและเครือข่าย จะมีทักษะการสอน O&M ค่อนข้างสูง และหน่วยงานศูนย์การศึกษาพิเศษก็มีบุคลากรที่ฝึกทักษะ O&M ได้พอสมควร สำหรับโรงพยาบาลและ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พมจ.) จะไม่มีบุคลากรทางด้านนี้

1.2.2 คนพิการทางการได้ยิน จะแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มคนหูตึง 2) กลุ่มคนหูหนวก

กลุ่มคนหูตึง

เด็กและผู้ใหญ่หูตึง ผู้ดูแลจะฝึกทักษะกิจวัตรประจำวันได้ ยกเว้นการดูแลสุขภาพด้านโภชนาการ ความสัมพันธ์กับผู้อื่น การอยู่ร่วมในชุมชน แต่เมื่อเด็กและผู้ใหญ่หูตึง ต้องเข้าโรงเรียนหรือทำงาน จำเป็นต้องมีเครื่องช่วยฟังที่มีความเหมาะสมสำหรับตนเอง ซึ่งหน่วยบริการหลักที่สนับสนุนเครื่องช่วยฟัง ได้แก่ โรงพยาบาลทั่วไป หรือโรงพยาบาลศูนย์ และส่วนใหญ่จะได้รับการฝึกการใช้เครื่อง การบำรุงรักษาเครื่องก่อนนำไปใช้จริง

กลุ่มคนหูหนวก

เด็กและผู้ใหญ่หูหนวก ผู้ดูแลจะทำหน้าที่หลักในการฝึกทักษะกิจวัตรประจำวัน และเมื่อต้องเรียนหรือทำงานจะมีหน่วยงานหลัก เช่น สมาคมคนหูหนวกแห่งประเทศไทย วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นหน่วยฝึกอบรมล่ามภาษามือให้คนหูหนวก แต่ผลิตล่ามภาษามือให้กับคนหูหนวก ซึ่งเป็นภาษาทางการ ทำให้คนหูหนวกที่รู้ภาษามือจะสื่อสารในกลุ่มตนเอง ขณะที่คนหูหนวกส่วนใหญ่มีการสื่อสารกันเองแบบธรรมชาติ ดังนั้นการผลิตล่ามภาษามือจึงมีความจำเป็นมาก เพื่อให้คนหูหนวกสื่อสารกับคนอื่นๆ ในสังคมได้

1.2.3 คนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกาย

เด็ก เด็กพิการ เช่น เด็กสมองพิการ กล้ามเนื้ออ่อนแรง โปลิโอ โครงสร้างร่างกายผิดปกติ อวัยวะแขนขา ส่วนใดส่วนหนึ่ง เป็นต้น การฝึกกิจวัตรประจำวัน ผู้ดูแลจะเป็นผู้ฝึก แต่จะได้รับการแนะนำ ให้คำปรึกษา สอนจากหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน ได้แก่

ภาครัฐ เช่น โรงพยาบาลชุมชน โรงพยาบาลทั่วไป โรงพยาบาลศูนย์ ศูนย์การศึกษาพิเศษ โรงเรียนเฉพาะทางด้านร่างกาย

ภาคเอกชน ได้แก่ สมาคม มูลนิธิต่างๆ ทั้งของคนพิการและเพื่อคนพิการ กระจายอยู่หลายจังหวัด จะฝึกกิจวัตรประจำวัน การฝึกการทำกายภาพ กิจกรรมบำบัด ควบคู่ไปกับการจัดหา จัดทำ ภายอุปกรณ์ เครื่องช่วยคนพิการ เช่น ที่ฝึกนั่ง ที่ฝึกยืน ที่ฝึกเดิน รถเข็น แขนเทียม ขาเทียม และอื่นๆ

ผู้ใหญ่ จะแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มคนพิการที่พอช่วยเหลือตนเองได้ และกลุ่มคนพิการรุนแรง (หมายถึงคนพิการที่สามารถทำกิจวัตรของตนเองไม่ได้หรือได้น้อยมาก และมีผลต่อการดำรงชีวิตแบบปกติ)

กลุ่มคนพิการที่พอช่วยเหลือตนเองได้ ได้แก่ กลุ่มคนพิการที่ใช้แขนเทียม ขาเทียม พิการที่กล้ามเนื้อ อ่อนแรงตั้งแต่อกหรือเอวลงมา ต้องใช้รถเข็น สามารถทำกิจวัตรของตนเองได้พอสมควร โดยมีผู้ช่วยเหลือที่เป็นคนดูแลช่วยบ้าง สามารถร่วมกิจกรรมทางสังคมต่างๆ ได้ เพียงแต่ให้ชุมชน สังคม เอื้ออำนวยในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

กลุ่มคนพิการรุนแรง ไม่สามารถทำกิจวัตรประจำวันได้ หรือได้แต่น้อยมาก หรือต้องใช้เวลานานมาก ต้องมีการฝึกกิจวัตรประจำวัน การออกสู่สังคมค่อนข้างมาก ซึ่งขณะนี้โรงพยาบาลชุมชน โรงพยาบาลทั่วไป โรงพยาบาลศูนย์ และศูนย์การศึกษาพิเศษ ตลอดจนมีมูลนิธิ สมาคม ชมรม/กลุ่มคนพิการ จะเป็นผู้ฝึกทักษะกิจวัตรประจำวันและการเคลื่อนย้ายตัวเอง การใช้กายอุปกรณ์เครื่องช่วยต่างๆ มากพอสมควร แต่ยังไม่เพียงพอ เนื่องจากการฝึกทักษะนี้ต้องใช้เวลานานพอสมควร หลายครอบครัวจึงมีอาการเหนื่อย ท้อแท้ ต่อการฝึกพอสมควร ขณะเดียวกันหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ยังมีค่อนข้างจำกัดในกรุงเทพมหานคร และเมืองใหญ่นั้น

1.2.4 คนพิการด้านจิตใจและพฤติกรรม

ส่วนใหญ่สามารถทำกิจวัตรประจำวันของตนเองได้ แต่ต้องมีการเฝ้าระวังจากผู้ดูแล โดยเฉพาะการรับประทานยาและการมีกิจกรรมกลุ่มบ้าง ส่วนใหญ่โรงพยาบาลจิตเวช จะมีเครือข่ายส่งเสริมการรวมกลุ่มผู้ป่วยและครอบครัว เพื่อให้สร้างกิจกรรมที่เหมาะสม และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของครอบครัวกับคนพิการทางจิตใจและพฤติกรรม

1.2.5 บุคคลออทิสติก

เด็กและผู้ใหญ่ ผู้ดูแลจะเป็นผู้ฝึกทักษะกิจวัตรของคนพิการเป็นหลัก สำหรับหน่วยงานที่ช่วยฝึกทักษะผู้ดูแล ปัจจุบันยังจำกัดอยู่เฉพาะ กทม. และเมืองใหญ่ เช่น หน่วยงานภาครัฐ บางโรงพยาบาลในระดับโรงพยาบาลทั่วไป โรงพยาบาลศูนย์ บางแห่ง ศูนย์การศึกษาพิเศษขนาดใหญ่ ระดับเขต 13 แห่ง และโรงเรียนคู่ขนานที่เป็นโครงการนำร่อง บางจังหวัด ภาคเอกชน เป็นมูลนิธิ สมาคม เฉพาะด้านออทิสติกโดยเฉพาะ และมีเพียงบางจังหวัดเท่านั้น

1.2.6 คนพิการทางสติปัญญา

จะแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ช่วยเหลือตัวเองพอได้ และกลุ่มที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้หรือได้น้อยมาก ทั้ง 2 กลุ่ม เด็กและผู้ใหญ่ จะได้รับการฝึกกิจวัตรประจำวันจากผู้ดูแล

เป็นหลัก จะมีหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ สถาบันเฉพาะทาง เช่น สถาบันราชานุกูล โรงพยาบาลศูนย์ ศูนย์การศึกษาพิเศษ หน่วยงานภาคเอกชน ได้แก่ สมาคม มูลนิธิ เฉพาะทางด้านสติปัญญา

1.2.7 คนพิการทางการเรียนรู้หรือผู้บกพร่องทางการเรียนรู้ ทั้งเด็กและผู้ใหญ่สามารถทำกิจกรรมของตนเองได้ โดยมีผู้ดูแลเป็นผู้เฝ้าระวัง และฝึกทักษะเฉพาะส่วนที่บกพร่องไป

ข้อมูลจากการสำรวจคนพิการของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2550 พบว่า มีคนพิการทั่วประเทศจำนวน 1.9 ล้านคน และเป็นคนพิการรุนแรง (คนพิการที่มีความยากลำบากในการดูแลตนเอง อายุตั้งแต่ 7 ปีขึ้นไป) จำนวน 2.3 แสนคน ซึ่งคนพิการรุนแรงส่วนใหญ่ ประมาณร้อยละ 97 อยู่กับผู้ดูแล มีคนพิการส่วนน้อย ประมาณร้อยละ 3 ที่ถูกทอดทิ้ง ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบสังคมไทยที่คนทั่วไปและคนพิการอยู่ร่วมกับสมาชิกในครอบครัว ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อต่อกัน จากรายงานการศึกษา รูปแบบ บทบาท หน้าที่ของผู้ช่วยคนพิการ (วีระชัย วีระจันทะชาติและคณะ พ.ศ.2552) และข้อมูลจากการสังเกตการณ์คนพิการและครอบครัวแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) ใน 7 ประเภทความพิการ จาก 8 ครอบครัว พบว่า ศักยภาพและข้อจำกัดของครอบครัวในการดูแลคนพิการรุนแรง มีดังนี้

ตารางที่ 4.2: ครอบครัวที่มีคนพิการทางการเห็น

วัย	ศักยภาพ	ข้อจำกัด
เด็ก 0 – 18ปี <u>การดูแล</u>	ผู้ดูแลหลักได้แก่ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย พี่ น้อง โดยเป็นผู้จัดหาอาหาร ยา ที่พักอาศัย เสื้อผ้า อุปกรณ์ต่างๆ ในบ้าน	ผู้ดูแลส่วนใหญ่สามารถทำได้ดี ยกเว้นบางข้อที่อาจมองข้ามไป ได้แก่ • การดูแลสุขภาพตนเอง • การโภชนาการ • การออกกำลังกายและงานอดิเรก • การฝึก/สอนการรักษาทรัพย์สิน และการใช้จ่ายเงินที่ถูกต้อง
<u>การฝึกกิจวัตรประจำวัน</u>	<u>การฝึกกิจวัตรประจำวัน</u> ผู้ดูแลเด็กจะบอก สอน การบอกความต้องการของตนเอง เช่น หิว กระจาย ต้องการเข้าห้องน้ำ ผู้ส่งเสริมสุขอนามัยส่วนบุคคล อาบน้ำ ล้างหน้า แปรงฟัน ขับถ่าย แต่งตัว การทำความสะอาดในที่นอน ห้องน้ำ บ้าน	-
<u>การใช้ชีวิตในครัวเรือน</u>	ผู้ดูแลจะบอก สอนการจัดปรับที่อยู่อาศัย การซื้อสินค้า การเตรียมอาหาร การทำงานบ้าน การเก็บของ การกำจัดสิ่งปฏิกูล การดูแลบ้าน	-
<u>การฝึกทักษะทางสังคม</u> - ใน	ผู้ดูแลจะฝึกทักษะอารมณ์ และสังคม การสอน การรอยยิ้ม	• ผู้ดูแลจะมีข้อจำกัดมากในการฝึก

วัย	ศักยภาพ	ข้อจำกัด
ครอบครัว ใน โรงเรียน	การจัดลำดับญาติพี่น้อง การทักทาย ขอบคุณ ตามกาลเทศะ การเล่น การอยู่ร่วมกับสังคม ผู้ดูแลจะเตรียมความพร้อมไปโรงเรียน ผู้ดูแลที่มีความรู้ และ ประสบการณ์อยู่ระดับหนึ่งจะสอน ฝึกการสัมผัสวัสดุและ ผิวนสัมผัสชนิดต่างๆ การเรียนรู้รสชาติอาหาร ความร้อนเย็น การรู้ทิศทาง (กรณีที่ได้ติดตามติดตั้งแต่กำเนิด) การตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบง่ายๆ มีบางครอบครัวกระตุ้นให้คิด จินตนาการถึงอาชีพในอนาคตร่วมกับครอบครัว	ทักษะ เพื่อเข้าระบบการศึกษา เพราะ มีอุปกรณ์หลายชนิดที่ผู้ดูแลไม่รู้ วิธีการใช้ • ทักษะการเรียนรู้การทำงานร่วมกับ ผู้อื่น/ร่วมกิจกรรมต่างๆ จะเป็นไปได้ น้อย เพราะผู้ดูแลรู้สึกยุ่งยาก จึงทำ ให้เอง
ผู้ใหญ่ (19 – 59 ปี)	ผู้ดูแลหลัก ได้แก่ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย พี่ น้อง โดยทำหน้าที่ เตรียมความพร้อมด้านอาชีพ กระตุ้น ส่งเสริมให้ค้นหา ศักยภาพของตัวเอง และพัฒนาสู่เป้าหมายด้านการเรียนที่ สูงขึ้นหรือการอาชีพตามศักยภาพ ข้อจำกัดของแต่ละ ครอบครัว ส่วนการดูแลตนเอง ส่วนใหญ่สามารถทำงานได้ กรณีผู้ใหญ่ที่แต่งงานมีครอบครัว จะเป็นการช่วยเหลือ ดูแล กันและกันระหว่างสามี-ภรรยา	• การฝึกทักษะเตรียมความพร้อมด้าน อาชีพ จะเกิดขึ้นในบางครอบครัว โดยเฉพาะคนพิการภายหลัง
กายอุปกรณ์ เครื่องช่วย	อุปกรณ์เครื่องช่วยในการดูแล กิจกรรมประจำวัน และการพา ออกสู่สังคม ให้เหมือนคนทั่วไป	• เทคนิคการสร้างความคุ้นเคยกับ สภาพแวดล้อมและการเคลื่อนไหว สำหรับคนตาบอด Orientation and Mobility (O&M)

ตาราง 4.3 : ครอบครัวที่มีคนพิการทางการได้ยินและสื่อความหมาย

วัย	ศักยภาพ	ข้อจำกัด
เด็ก (0 – 18 ปี) การดูแล	ผู้ดูแลหลัก ได้แก่ แม่ พ่อ ปู่ ย่า ตา ยาย พี่ น้อง เป็นผู้ดูแลโดย ดูแลเหมือนลูกหลานทั่วไป ยกเว้นการสื่อสาร จะใช้ภาษามือ ตามธรรมชาติ ภาษามือที่ได้เรียนรู้จากโรงเรียนโดยโรงเรียน จะมีการอบรม / สอนภาษาให้กับผู้ปกครอง	• การดูแลตนเองด้านสุขภาพ
การฝึก กิจวัตร ประจำวัน	การฝึกกิจวัตรประจำวัน ผู้ดูแลจะสอนและฝึกเด็กให้สามารถ ช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวันและเข้าร่วมกิจกรรมทาง สังคมกับเพื่อนและชุมชนได้ การเตรียมความพร้อมไปโรงเรียน ผู้ดูแลจะสอน ฝึกทักษะ กิจวัตรประจำวัน โดยเน้นการเรียนรู้และฝึกทักษะจากการฝึก ของจริงในการทำกิจวัตรประจำวัน และฝึกการใช้คำศัพท์ต่างๆ ประกอบของจริงและภาษามือ	• การออกกำลังกายและนันทนาการ • เด็กพิการที่หูหนวก เมื่อเรียนภาษา มือ กล่าวจะสื่อสารตนเองในกลุ่มเพื่อน นักเรียน ขณะที่ผู้ดูแลไม่ได้เรียน ภาษามือ ทำให้เป็นข้อจำกัดของกัน และกัน จนขาดการเรียนรู้ภายใน ครอบครัว
การใช้ชีวิตใน ครัวเรือน	ผู้ดูแลจะสอนและฝึกเด็ก การจัดปรับที่อยู่อาศัย การซื้อสินค้า การทำงานบ้าน การเก็บของ สิ่งปลูกสร้าง การดูแลบ้าน	-
การฝึกทักษะ ทางสังคม	ผู้ดูแลจะสอนและฝึกให้แสดง บอก ความต้องการของตนเอง	-

วัย	ศักยภาพ	ข้อจำกัด
	การปรับ ควบคุมอารมณ์ การรู้จักมารยาทในสังคม บรรยากาศบนโต๊ะอาหาร การร่วมกิจกรรมกับญาติพี่น้อง การเที่ยว การทำธุระนอกบ้าน การรู้จักรอคอย การทักทาย สวัสดี ขอขอบคุณ ตามกาลเทศะ การระวังป้องกันตนเองจากการ ถูกระทำล่วงละเมิดทางเพศ	
ผู้ใหญ่ (19 – 59 ปี) การฝึก กิจวัตร ประจำวัน	<u>การฝึกกิจวัตรประจำวัน</u> ผู้ดูแลจะฝึกให้คนพิการสามารถ ดำรงกิจวัตรประจำวัน เหมือนคนทั่วไปในสังคม สามารถทำ กิจวัตรประจำวันได้ตามปกติ และประกอบอาชีพต่างๆ ได้ ยกเว้นการสื่อสารให้คนอื่นเข้าใจ เป็นข้อจำกัดมาก โดยเฉพาะถ้าเจ็บป่วย ไม่สามารถบอกอาการให้คนอื่นได้ เข้าใจ /เมื่อต้องไปร.พ จะไม่สามารถสื่อสาร หรือบอกอาการได้ ต้องมีผู้ช่วยสื่อสาร กรณีการขับรถ และถ้าเกิดอุบัติเหตุหรือ รถเสีย โดยเฉพาะบนทางด่วนคนหูหนวกจะไม่สามารถสื่อสาร บอกจุดเกิดเหตุ บอกความต้องการความช่วยเหลือได้ <u>กรณีของคนหูตึง</u> ไม่ได้ใช้ภาษามือ และไม่มีหรือไม่สามารถใช้ เครื่องช่วยฟัง แต่ต้องการผู้ช่วยสื่อสารภาษาปกติ เพียงให้พูด ช้า หรือแปลความของคนหูตึงให้คนทั่วไปได้เข้าใจ	
การฝึกทักษะ ทางสังคม	ผู้ดูแลจะฝึกทักษะ ทางสังคมให้คนพิการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ โดยการสอนให้แสดง บอก ความต้องการของตนเอง การปรับ ควบคุมอารมณ์ การรู้จักมารยาทในสังคม การร่วมกิจกรรม กับญาติ พี่น้อง การเที่ยว ทำธุระนอกบ้าน ด้านสื่อต่างๆ เช่น การเขียน การใช้รูป ใช้ SMS การใช้ล่ามธรรมชาติหรือล่าม ภาษามือ การรู้จักรอคอย ทักทายสวัสดี ขอขอบคุณ ตาม กาลเทศะ	การฝึกทักษะด้านอาชีพ ทำให้ คนพิการมีข้อจำกัดด้านอาชีพ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอิสระ เพราะสื่อสารกับการทำงาน รับจ้าง ค่อนข้างจำกัด
กายอุปกรณ์ เครื่องช่วย	ผู้ดูแลไม่ต้องฝึกกิจวัตรประจำวันและทักษะทางสังคมมากนัก เพราะส่วนใหญ่คนพิการทำได้เหมือนคนทั่วไป	คนหูตึง จำเป็นต้องใช้เครื่องช่วยฟัง แต่คนหูหนวกต้องการล่ามภาษามือ ปัจจุบันมีจำนวนล่ามค่อนข้างจำกัด

ตารางที่ 4.4 : ครอบครัวที่มีคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกาย

วัย	ศักยภาพ	ข้อจำกัด
เด็ก(0-18 ปี) การดูแล	ผู้ดูแลหลัก ได้แก่ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย พี่ น้อง โดยเป็นผู้จัดหา อาหาร ยา ที่พักอาศัย เสื้อผ้า ความรัก ความอบอุ่นใน ครอบครัว	ส่วนใหญ่ผู้ดูแลสามารถดูแลได้ดี พอสมควร ยกเว้น - การสอน การดูแลสุขภาพและ โภชนาการของคนพิการ - การออกกำลังกายและนันทนาการ

วัย	ศักยภาพ	ข้อจำกัด
		• การฝึกการใช้กายอุปกรณ์และเครื่องช่วยคนพิการ เช่น รถเข็น • การปรับพฤติกรรมเด็กพิการที่ถูกต้อง เหมาะสม
การฝึกกิจวัตรประจำวัน	การฝึกกิจวัตรประจำวัน ผู้ดูแลต้องฝึกเด็กให้เรียนรู้การขับถ่าย การอาบน้ำ ล้างหน้า แปรงฟัน การแต่งตัว การกินข้าว การดื่มน้ำ กลืนน้ำลาย โดยผู้ดูแลเป็นผู้ที่ฝึก ลูก/เด็ก ให้ใช้อวัยวะส่วนที่แข็งแรง มีศักยภาพที่คงเหลือ ให้สามารถช่วยตัวเองให้ได้มากที่สุด และต้องทำเป็นกิจวัตร ซึ่งบางขณะอาจต้องประดิษฐ์อุปกรณ์ ของใช้บางชิ้น เพื่อให้เด็กทำกิจวัตรได้สะดวกขึ้น	• ผู้ดูแลส่วนใหญ่ขาดทักษะการกระตุ้น พัฒนาการด้านกิจกรรมบำบัดต่างๆ
การใช้ชีวิตในครัวเรือน	กรณีคนพิการทั่วไป ผู้ดูแลจะฝึกการดูแลบ้าน การซื้อสินค้า การทำงานบ้าน เก็บขยะสิ่งปฏิกูลได้ แต่คนพิการรุนแรงจะไม่สามารถทำงานได้มากนัก	• ผู้ดูแลขาดทักษะการออกแบบและการปรับใช้อุปกรณ์ เครื่องมือภายในบ้าน
การฝึกทักษะทางสังคม	- ในครอบครัว ผู้ดูแลต้องฝึกทักษะ โดยการสอนให้เด็กสามารถบอกความต้องการของตนเอง การปรับพฤติกรรมของตนเองได้ การรู้จักมารยาทในสังคม บนโต๊ะอาหาร การร่วมกิจกรรมกับญาติ พี่น้อง การเที่ยว ทำธุระนอกบ้าน การรู้จักรอคอย การทักทาย สวัสดี ขอบคุณ ตามกาลเทศะ - ในโรงเรียน การที่เตรียมความพร้อมก่อนเข้าโรงเรียนและเข้าโรงเรียน ผู้ดูแลต้องสอนให้รับผิดชอบ การช่วยตนเองให้ทำกิจวัตรที่อยู่ในโรงเรียน เช่น การรับประทานอาหารเอง การไปขับถ่ายเอง การเตรียมตัวเองได้ หรืออาจมีคนช่วยบ้าง การเข้าสู่สังคม การเล่นกับเพื่อน การรู้สัมมาคารวะกับครู ผู้ใหญ่ การควบคุมอารมณ์ และภาษาเบื้องต้นแบบง่ายๆ ผู้ดูแลบางส่วนร่วมเป็นผู้ที่ช่วยทบทวนบทเรียน/สอนเพิ่มสอนซ้ำ หลังโรงเรียนเลิก แต่ส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของครู	• การเรียนรู้แบบการเรียนรู้ร่วม ซึ่งผู้ดูแลมีบทบาทมากพอสมควร เช่น การวางแผน IEP แต่ผู้ดูแลมีความรู้อย่างจำกัด
ผู้ใหญ่ (19 – 59 ปี)	ผู้ดูแลหลัก ได้แก่ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย พี่ น้อง โดยทำหน้าที่เตรียมความพร้อมด้านการศึกษาที่สูงขึ้น หรือการประกอบอาชีพในภายหน้า กระตุ้นให้คนพิการสามารถกล้าตั้งเป้าหมายของตนเองจากง่าย ๆ ไปสู่เรื่องที่ยากขึ้น ผู้ดูแลจะเป็นผู้ส่งเสริม สนับสนุน ในกรณีที่ไม่มีครอบครัว ส่วนใหญ่จะช่วยเหลือ ดูแลกันและกันระหว่างสามี-ภรรยา ถ้ามีการหย่าร้าง อยู่คนเดียว อาจต้องไปใช้ชีวิตกับครอบครัวเดิม สำหรับคนพิการรุนแรง ผู้ดูแลต้องทำหน้าที่ในการดูแล	• ผู้ดูแลหลายคนเป็นผู้สูงอายุ จะเหน็ดเหนื่อยกับการดูแลคนพิการ และต้องฝึกทักษะต่างๆ ในกิจวัตรประจำวัน และการฟื้นฟูสมรรถภาพเบื้องต้น • หลายครอบครัวไม่มีความรู้และไม่ได้รับการฝึกอบรม • ผู้ดูแลหลายคนเป็นผู้สูงอายุหรือมีโรคเรื้อรัง

วัย	ศักยภาพ	ข้อจำกัด
	คนพิการ การดำรงชีวิตในครัวเรือน การฝึกการสร้าง ความสัมพันธ์กับผู้อื่น การรักษาทรัพย์สินและใช้จ่าย รวมถึง การใช้ชีวิตกับชุมชน สังคม	
กายอุปกรณ์ เครื่องช่วย	- ผู้ดูแลสามารถดัดแปลงอุปกรณ์เครื่องช่วยบางชิ้น เพื่อฝึก กิจกรรมประจำวันได้ เช่น ช้อนด้ามใหญ่ ชาม จานทรงลึก และแผ่นรองชามกันลื่นบนโต๊ะ รวบรวมฝึกเดิน ที่ฝึกนั่ง ฯลฯ - การเคลื่อนย้ายคนพิการ เป็นไปได้ยากสำหรับคนพิการที่เป็นผู้ใหญ่ ต้องใช้กำลังผู้ดูแลเป็นส่วนใหญ่	ความสามารถในการออกแบบ อุปกรณ์เครื่องใช้ที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคล เพื่อเสริมการฝึกทักษะ กิจกรรมประจำวันให้คนพิการรุนแรง

ตารางที่ 4.5 : ครอบครัวที่มีคนพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม

วัย	ศักยภาพ	ข้อจำกัด
ส่วนใหญ่จะเป็นวัยผู้ใหญ่ การดูแล	ผู้บกพร่องทางจิตหรือผู้ป่วยจิตเวช ส่วนใหญ่เป็นผู้ใหญ่ และอยู่ในการดูแลของผู้ปกครอง ญาติ หรือบางรายอยู่กับคู่สมรส ซึ่งการดูแลจะเป็นเรื่องกิจวัตรประจำวัน และการคุ้มครอง ป้องกันอุบัติเหตุ และที่สำคัญคือ การรับประทานยาตามที่ แพทย์กำหนด	ผู้ดูแลส่วนใหญ่สามารถดูแลผู้ป่วย/คนพิการ ในการดูแลตนเองได้ พอสมควร ยกเว้นการฝึกกิจวัตร ประจำวันที่ต้องเป็นคนใกล้ชิดถึงจะรู้ได้จริง
การฝึกกิจวัตรประจำวัน	ส่วนใหญ่จะสามารถทำกิจวัตรของตนเองได้ ในระดับหนึ่ง ผู้ดูแลเพียงบอกให้คำแนะนำ	ผู้ดูแลไม่มีความรู้ด้านการบำบัดฟื้นฟู ที่ชัดเจน เช่น ผู้ป่วยต้องการทำร้ายบุคคลในครอบครัว เป็นต้น
การฝึกทักษะทางสังคม	สำหรับการออกสู่ชุมชน สังคม ผู้บกพร่องทางจิต หากมีอาการปกติ สามารถใช้ชีวิตได้เหมือนคนทั่วไป ชุมชน สังคมจะไม่ทราบได้เลย แต่หากผู้บกพร่องทางจิตมีอาการต่างๆ ที่ควบคุมตนเองไม่ได้ จะถูกรังเกียจจากชุมชน สังคม และถูกนำส่งสู่ระบบโรงพยาบาลหรือสถานบริการอื่นของรัฐ	- เทคนิคการกระตุ้นให้คนพิการรับประทานยาอย่างต่อเนื่อง - การเตรียมความพร้อมด้านอาชีพหรือความสามารถทำงานร่วมกับครอบครัวได้
กายอุปกรณ์ เครื่องช่วย	ไม่ต้องใช้กายอุปกรณ์ แต่ต้องมีผู้ดูแล พ่อ แม่ เครือญาติที่เข้าใจ	- ผู้ใหญ่ จะแบ่งเป็น 2 ระยะตามอาการ ได้แก่ - ระยะที่เป็นช่วงวิกฤต คนพิการจะควบคุมตัวเองไม่ค่อยได้ ผู้ดูแลต้องทำให้เกือบทุกเรื่อง ตั้งแต่การดูแล สุขอนามัยส่วนบุคคล การใช้ชีวิตในครอบครัว ความสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยเฉพาะการกระตุ้นให้คนพิการสามารถรับประทานยาให้ได้อย่างต่อเนื่อง - ระยะที่คนพิการพอช่วยตัวเองได้ระดับหนึ่ง ผู้ดูแลจะเป็นผู้ช่วยคนพิการ

วัย	ศักยภาพ	ข้อจำกัด
		ที่ใกล้ขีดที่สุด กระตุ้นให้คนพิการฟื้นฟูสมรรถภาพของตนเองต่อการทำกิจกรรมต่างๆ สุกิจกรรมที่ยากขึ้นเรื่อยๆ และต้องคอยดูแล เผื่อระวังให้คนพิการรับยาได้ต่อเนื่อง และขจัดสิ่งเร้าที่จะเกี่ยวข้องกับอาการของคนพิการ ที่แต่ละคนจะแตกต่างกันไป ดังนั้น ผู้ดูแลต้องมีความสามารถ มีเวลา และความพยายามเป็นอย่างสูง ซึ่งโดยทั่วไปผู้ดูแลอาจนำส่งโรงพยาบาล จนกระทั่งหลายคนถูกทอดทิ้งในโรงพยาบาล

ตารางที่ 4.6 : ครอบครัวที่มีบุคคลออทิสติก

วัย	ศักยภาพ	ข้อจำกัด
เด็ก - ผู้ใหญ่ <u>การดูแล</u>	ผู้ดูแลหลัก จะเป็น พ่อ แม่ บุคคลในครอบครัวและเครือญาติ ทำหน้าที่เป็นจัดหาอาหาร เตรียมอาหาร ยา ที่พักอาศัย เสื้อผ้า ความรัก ความอบอุ่น สอนการใช้ชีวิตในครัวเรือน การสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น นันทนาการ	
<u>การฝึก</u> <u>กิจวัตรประจำวัน</u>	ผู้ดูแลต้องฝึกกิจวัตรประจำวันทุกเรื่องตั้งแต่เด็ก ต่อเนื่องสม่ำเสมอ และต้องเรียนรู้การปรับพฤติกรรมเด็กเป็นระยะๆ	ผู้ดูแลขาดความรู้ ทักษะการฝึกกิจวัตรประจำวันของเด็ก
<u>การใช้ชีวิตในครัวเรือน</u>	ผู้ดูแลจะเป็นผู้อบรม สั่งสอน สานิตและกระตุ้นให้ทำตามต่อเนื่อง	ครอบครัวมักไม่ทำงานเป็นทีมในทิศทางเดียวกัน ทำให้เด็กสับสนในบางโอกาส
<u>การฝึกทักษะทางสังคม</u> - ในครอบครัว - ในโรงเรียน	- ผู้ดูแลสามารถสื่อสาร บอก และกระตุ้นให้บุคคลออทิสติกแสดงความต้องการของตนเอง เช่น หิว ต้องการจับถ้ำย การแปร่งฟัน อาบน้ำ แต่งตัว ซึ่งต้องบอกขั้นตอนย่อยให้ปฏิบัติตามอย่างถูกต้อง ทุกครั้งซ้ำๆ และต้องไม่เปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนแปลงให้น้อยที่สุด ถ้าต้องเปลี่ยนแปลงต้องบอก/อธิบายล่วงหน้า - ผู้ดูแลเตรียมความพร้อมด้านการศึกษาและสนับสนุนการเข้าสู่โรงเรียน ผู้ดูแลจะสอนการดูแลตนเอง เช่น การกินข้าว ไปห้องน้ำ การเข้าแถว การเล่นกับเพื่อน และการนำพาไปโรงเรียน ทั้งของภาครัฐและเอกชน ซึ่งขณะนี้ มี 3 ประเภท ได้แก่ ห้องเรียนคู่ขนาน การเรียนร่วม และการ	- การส่งเสริมการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ตั้งแต่ระดับครอบครัว เครือญาติ - ผู้ดูแลไม่มีเวลาเพียงพอต่อการจัดการเรียนรู้ร่วมกับครูการศึกษาพิเศษ หรือในโรงเรียนเรียนร่วม

วัย	ศักยภาพ	ข้อจำกัด
- อาชีพ กิจกรรมทางสังคม	เรียนในโรงเรียนเฉพาะทาง แต่ส่วนใหญ่เด็กเรียนได้ในระดับไม่สูงมากนัก - ผู้ดูแลเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่การทำงาน อาชีพ เป็นผู้กระตุ้นให้คนพิการทำกิจกรรมเสริมรายได้ หรือเป็นผู้ช่วยในขั้นตอนการประกอบอาชีพของผู้ดูแล ซึ่งเป็นกิจกรรมที่บ้าน หรือนำผู้พิการเข้าทำงาน อาชีพพร้อมกันในศูนย์ฝึกอาชีพเฉพาะด้าน ของบุคคลออทิสติก - เนื่องจากบุคคลออทิสติก ไม่ปรากฏความพิการที่เด่นชัด ทำให้การไปสถานที่สาธารณะต่างๆ เป็นไปได้ค่อนข้างสะดวก แต่บุคคลออทิสติกจะมีปัญหาการสื่อสารกับผู้อื่น และการปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งเป็นอาการของออทิสติกเอง สำหรับบุคคลออทิสติกที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมตนเองได้บ้างขณะ ผู้ดูแลจะเหนื่อยมาก เครียดมาก ทั้งนี้อาจมาจากการฝึกทักษะที่ทำได้น้อย ไม่ต่อเนื่อง	- สำหรับผู้ใหญ่ขาดโอกาสของแหล่งฝึกงานที่เหมาะสม สำหรับบุคคลออทิสติกที่กระจายไม่ทั่วถึง - การสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น ต้องฝึกและเปิดโอกาสเด็กทำกิจกรรมต่างๆ ให้มากขึ้น
กายอุปกรณ์ เครื่องช่วย	มีพ่อ แม่ และสมาชิกในครอบครัว และอุปกรณ์ในบ้านและสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่แล้ว เช่น ภาพต่างๆ บุคคล สถานที่ สถานการณ์เหตุการณ์	บุคคลออทิสติกต้องการการประเมินสภาพและกระตุ้นพัฒนาการในหลายด้าน เช่น การฝึกพูด กิจกรรมบำบัด หรือกิจกรรมต่างๆ ที่กระตุ้นพัฒนาการ การเล่นอุปกรณ์ ซึ่งผู้ดูแลจะมีข้อจำกัดทั้งความรู้ ทักษะการใช้และอุปกรณ์

ตารางที่ 4.7 : ครอบครัวที่มีคนพิการทางสติปัญญา

วัยและ ความสามารถ	ศักยภาพ	ข้อจำกัด
เด็ก - ผู้ใหญ่	ผู้บกพร่องทางสติปัญญา มีการจำแนกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ 1) บุคคลที่ช่วยเหลือตนเองได้ดี 2) บุคคลที่ช่วยเหลือตนเองได้ปานกลาง 3) บุคคลที่ช่วยเหลือตนเองได้น้อย 4) บุคคลที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้เลย ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้ จะแบ่งเพียง 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ดี ถึง ปานกลาง 2) กลุ่มที่ช่วยเหลือตนเองได้น้อย ถึงช่วยเหลือตนเองไม่ได้เลย	- ผู้ดูแลจะเหนื่อยและเครียดมาก ดังนั้นการผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยของผู้ดูแลต้องเร่งดำเนินการ - ทักษะการฝึกเด็ก/คนพิการต้องต่อเนื่อง ทำซ้ำ สม่ำเสมอ เพราะเด็ก/คนพิการอาจลืมสิ่งที่ได้สอนไว้ - การเข้าถึงระบบการศึกษามีค่อนข้างน้อยกว่าประเภทอื่น - การเตรียมพร้อมออกสู่สังคมน้อย - การฝึกอาชีพไม่ชัดเจน ขึ้นอยู่กับแต่ละครอบครัวที่ประกอบอาชีพ - เด็ก / คนพิการผู้หญิงจะได้รับการ
การดูแลและ การฝึก กิจวัตร ประจำวัน	ผู้ดูแลหลัก ได้แก่ พ่อ แม่ บุคคลในครอบครัว ญาติ พี่น้อง ผู้ดูแลทำหน้าที่ ทำใหหรือช่วยทำให้เกือบทุกกิจกรรมประจำวัน ตั้งแต่ตื่นนอนจนเข้านอน	
การใช้ชีวิตใน ครัวเรือน	ผู้ดูแลจะเป็นผู้ทำใหหรือส่งเสริมให้เด็กทำเอง ซึ่งต้องค่อยเป็น	

วัยและ ความสามารถ	ศักยภาพ	ข้อจำกัด
การฝึกทักษะ ทางสังคม	ค่อยไป ผู้ดูแลต้องทำให้หรือทำแทน หรือทำร่วมกันอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะการป้องกันภัยอันตรายรอบๆ คนพิการ เนื่องจากคนพิการไม่รู้ แยกแยะบุคคล เหตุการณ์ การกระทำดี/ไม่ดี จึงต้องฝึกบ่อยๆ ทำซ้ำๆ เพื่อป้องกันตนเองได้ เช่น การเดินทางขึ้น-ลงรถ การแยกแยะอะไรรับประทานได้ หรือไม่ได้ การระวังคนไม่รับสิ่งของจากคนแปลกหน้า การสอนไม่ให้คนอื่นมาสัมผัสตามร่างกายตน การสวมใส่เสื้อผ้าให้เรียบร้อย	ดูแลเป็นพิเศษ ผู้ดูแลให้ความสำคัญกับความปลอดภัย ดังนั้นโอกาสการร่วมกิจกรรมกับเครือข่าย ชุมชน สังคม จะน้อยลงไปด้วย • ผู้ดูแลคอยทำให้หรือทำแทนเกือบทุกอย่าง ตั้งแต่การดูแลสุขอนามัยส่วนบุคคล การใช้ชีวิตในครัวเรือน ความสัมพันธ์กับผู้อื่น การอยู่ร่วมกับชุมชน ซึ่งขีดความสามารถของผู้ดูแลมีค่อนข้างจำกัด และส่วนใหญ่ขาดความรู้ ทักษะการดูแล กระตุ้น การฝึก สอน คนพิการที่ถูกต้อง
กลุ่มที่ ช่วยเหลือ ตนเองได้ ปานกลางถึง ได้ดี	ผู้ดูแลหลัก ได้แก่ พ่อ แม่ เครือญาติ ซึ่งจะทำหน้าที่จัดหาอาหาร เครื่องแต่งตัว ที่นอน ให้ ตลอดจนการฝึกการดูแลตนเอง การใช้ชีวิตในครัวเรือน การสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นและชุมชน ผู้ดูแลต้องแบ่งขั้นตอนกิจกรรมย่อยๆ ให้ชัดเจน ทำเป็นขั้นตอน สั้นๆ ง่ายๆ แล้วฝึกต่อเนื่อง สม่ำเสมอ ผู้ดูแลต้องกำกับ ดูแล มากบ้างน้อยบ้างตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้จะครอบคลุมทั้งที่บ้าน ชุมชน และสังคม ตลอดจนการฝึกอาชีพะบำบัด ได้อย่างง่ายๆ โดยเฉพาะการเฝ้าระวังระดับความเสี่ยงความปลอดภัย	
กายอุปกรณ์ เครื่องช่วย	มีบุคลากร ผู้ดูแลและสมาชิกในครอบครัว	• ผู้ดูแลคอยทำให้หรือทำแทนเกือบทุกอย่าง ตั้งแต่การดูแลสุขอนามัยส่วนบุคคล การใช้ชีวิตในครัวเรือน ความสัมพันธ์กับผู้อื่น การอยู่ร่วมกับชุมชน ซึ่งขีดความสามารถของผู้ดูแลมีค่อนข้างจำกัด และส่วนใหญ่ขาดความรู้ ทักษะการดูแล กระตุ้น การฝึก สอน คนพิการที่ถูกต้อง

ตารางที่ 4.8 : ครอบครัวที่มีคนพิการทางการเรียนรู้

วัย	ศักยภาพ	ข้อจำกัด
เด็ก (0- 18ปี) การดูแล	ผู้ดูแลหลัก จะเป็น พ่อ แม่ บุคคลในครอบครัวและเครือญาติ ทำหน้าที่จัดหา เตรียมอาหาร ยา ที่พักอาศัย เสื้อผ้า ความรัก ความอบอุ่น สุขภาพ โภชนาการ การออกกำลังกาย การใช้ชีวิตในครัวเรือน ความสัมพันธ์กับผู้อื่น	• ผู้ดูแลส่วนใหญ่จะไม่รู้และไม่ สามารถคัดกรองเด็กได้ว่าเป็นอะไร ตั้งแต่แรกๆ จนถึงช่วงเข้าโรงเรียน • ผู้ดูแลขาดทักษะการจัดการเรียนรู้ เสริมเฉพาะด้าน ร่วมกับครูใน โรงเรียน
การฝึก กิจวัตร ประจำวัน	ผู้ดูแลจะฝึกทักษะ ต้องฝึกตั้งแต่เล็ก ต่อเนื่อง สม่ำเสมอ เป็นกิจวัตรของครอบครัว แต่ต้องเป็นกิจกรรมที่ตอบสนองการบกพร่องการเรียนรู้ด้านนั้นๆ	
การฝึกทักษะ	ต้องเตรียมความพร้อมด้านการศึกษาและการเข้าสู่โรงเรียน	

วัย	ศักยภาพ	ข้อจำกัด
ทางสังคม	พ่อแม่จะเริ่มรู้ปัญหาความบกพร่องทางการเรียนรู้เมื่อเข้าโรงเรียน เนื่องจากเด็กจะมีปัญหาเฉพาะในบางเรื่อง ร่วมกับปัญหาด้านอารมณ์และพฤติกรรม ซึ่งจะเห็นชัดในเรื่องของการไม่สามารถควบคุมตัวเองได้บางเวลา การไม่สามารถอ่านได้ ทั้งๆ ที่ชอบเล่าเรื่อง หรือชอบค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ หรือไม่สามารถเขียนได้ทั้งที่สามารถจดจำและถ่ายทอดเรื่องราวได้ดี ซึ่งจะมีผลต่อการเรียนของเด็ก จนพ่อแม่สังเกตเห็นความผิดปกติและพาไปรับการตรวจประเมิน และแก้ไขโดยแพทย์ ซึ่งปัญหาคือ คนทั่วไปจะไม่สามารถเห็นความผิดปกติได้ง่าย การอธิบายกับคนอื่น ๆ จะเข้าใจได้ยาก และมักถูกสังคมปฏิเสธพฤติกรรมของเด็กและปฏิเสธเด็ก พ่อแม่ต้องดูแลใกล้ชิด และเกิดความเครียด และในที่สุดเด็กจะถูกปฏิเสธจากโรงเรียนทั่วไป ต้องเรียนในบางโรงเรียนที่เข้าใจความผิดปกติ หรือมีเด็กประเภทนี้เรียนอยู่แล้ว	
ผู้ใหญ่ (19 – 59 ปี)	ส่วนใหญ่สามารถดำรงชีวิตได้เป็นปกติ แต่จะพบความล่าช้าในบางกิจกรรมที่ดำรงอยู่ ทำให้หลายคนไม่ประสบความสำเร็จได้เท่าที่ควร	
กายอุปกรณ์ เครื่องช่วย	มีเฉพาะผู้ดูแล	เนื่องจากเป็นความพิการที่เพิ่งประกาศเป็นความพิการประเภทหนึ่ง ผู้ปกครอง/ผู้ดูแลจำนวนมากที่ยังไม่ยอมรับว่า ลูกตนเองเป็นคนพิการ และเข้าใจว่าลูกตนเองหากได้รับรู้ เรียนรู้กับครูที่เข้าใจและจัดการสอนที่ดี ลูกก็จะหายได้ ดังนั้น ศักยภาพของผู้ดูแลคนพิการทางการเรียนรู้จึงพึ่งพาทั้งระบบบริการของรัฐและเอกชนค่อนข้างสูง

สรุปจากข้อมูลผลการศึกษิตตามตาราง 4.2 - 4.8 : ศักยภาพและข้อจำกัดของผู้ดูแลคนพิการจากรายงานผลการศึกษา รูปแบบบทบาท หน้าที่ของผู้ช่วยคนพิการ สรุปได้ดังนี้

1. **การดูแลคนพิการ** ผู้ดูแลคนพิการทุกประเภทความพิการ ปัจจุบันมีความสามารถในการดูแลคนพิการพอสมควร โดยเฉพาะด้านการดูแลตนเอง การใช้ชีวิตในครัวเรือน และความสัมพันธ์กับผู้อื่นตามสมควร แต่มีข้อจำกัดในด้านการดูแลสุขภาพและการโภชนาการ

2. **การฝึกกิจวัตรประจำวัน** ผู้ดูแลคนพิการกลุ่มคนพิการทางการเห็น และกลุ่มคนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย กลุ่มคนพิการทางการเรียนรู้ สามารถฝึกกิจวัตรประจำวันได้ระดับดี โดยวิธีการแนะนำ อธิบาย ทดลองให้ทำ เกือบจะเหมือนคนทั่วไป แต่สำหรับกลุ่มคนพิการทางร่างกายและการเคลื่อนไหวระดับรุนแรง กลุ่มคนพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรมหรือออทิสติก กลุ่มคนพิการทาง

สติปัญญา ผู้ดูแลจะมีข้อจำกัดการฝึกกิจวัตรประจำวันค่อนข้างมาก เพราะขาดความรู้ ทักษะ การฝึกกิจวัตรประจำวัน

3 การใช้อุปกรณ์เครื่องช่วยความพิการ ผู้ดูแลกลุ่มคนพิการทางการเห็น ทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย ทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกาย เป็นกลุ่มที่ต้องใช้กายอุปกรณ์และเครื่องช่วยค่อนข้างมากและซับซ้อน ขณะเดียวกันการกระจายกายอุปกรณ์เครื่องช่วยเหล่านี้เป็นไปอย่างจำกัดซึ่งรวมทั้งเทคนิคการใช้ ทำให้ผู้ดูแลไม่มีทักษะเพียงพอในการใช้เครื่องมือ ได้แก่

- กลุ่มคนพิการทางการเห็น ผู้ดูแลขาดความรู้ และเทคนิคการสร้างความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมและการเคลื่อนไหวสำหรับคนตาบอด (Orientation and Mobility -O&M)
- กลุ่มคนพิการทางการได้ยิน ผู้ดูแลขาดความรู้และการใช้ภาษามือ แต่สามารถใช้ภาษากายที่เรียนรู้ตามธรรมชาติ
- กลุ่มคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกาย ผู้ดูแลขาดความรู้และทักษะการใช้กายอุปกรณ์เครื่องช่วยจำนวนมาก เช่น ที่ฝึกนั่ง ฝึกยืน ฝึกเดิน รถเข็นแบบต่างๆ เตียงคนใช้
- กลุ่มคนพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรมหรือออทิสติก กายอุปกรณ์เครื่องช่วยจะแตกต่างกับ 3 กลุ่มข้างต้น แต่จะประกอบเข้ากับกิจกรรมบำบัดที่เกี่ยวข้อง เช่น ซึ่ม่าบำบัด อุปกรณ์จะเป็นไม้และอุปกรณ์ที่ต้องใช้ชี้ เกษตรบำบัด อุปกรณ์จะเป็นเครื่องมือทางการเกษตร เป็นต้น และที่สำคัญคือ ผู้ที่สามารถประสานและเครื่องมือได้อย่างเหมาะสมจะประกอบด้วย ครู แพทย์ พ่อ แม่ เป็นหลักและต่อเนื่อง ซึ่งผู้ดูแลจะขาดโอกาสการเรียนรู้และฝึกทักษะอย่างจริงจัง และถูกต้อง
- กลุ่มคนพิการทางสติปัญญา เนื่องจากกายอุปกรณ์เครื่องช่วยจะสัมพันธ์กับกิจกรรมที่คนพิการไปเกี่ยวข้อง จึงเป็นเหมือนคนทั่วไปเพียงแต่ผู้ดูแลต้องแบ่งย่อยคำสั่ง การฝึกการปฏิบัติงาน ต้องให้สั้น ชัดเจน เป็นรูปธรรม ต้องไม่เป็นกิจกรรมที่ซับซ้อนเกินไป ดังนั้น กายอุปกรณ์เครื่องช่วยจึงใช้สิ่งที่มีอยู่โดยทั่วไป
- กลุ่มคนพิการทางการเรียนรู้ ส่วนใหญ่จะเป็นสื่อการเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ ผู้ดูแลจึงจำเป็นต้องนำพาคนพิการให้เข้าสู่ระบบการศึกษาเป็นหลักแรก และโดยทั่วไป อุปกรณ์การเรียนการสอนเสริม ผู้ดูแลสามารถยืมมาใช้ที่บ้านได้ระยะหนึ่ง

4 การฝึกทักษะทางสังคมหรือนำพาคนพิการออกสู่สังคม การออกสู่สังคม ในที่นี้หมายถึง

1) การได้เรียน การศึกษาต่อ 2) การได้รับการฝึกอาชีพ ส่งเสริมการประกอบอาชีพ 3) การร่วมกิจกรรมสังคมในการประชุมกับชุมชน/อบต. 4) การร่วมประชุมวันประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น

ข้อมูลจาก สำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2550 คนพิการที่เข้าสู่ระบบการศึกษา มีเพียงร้อยละ 75.7 ของคนพิการ อายุ 5 ปีขึ้นไป และร้อยละ 59.5 ของคนพิการที่ได้เรียนสำเร็จการศึกษาก่อนประถมศึกษา และคนพิการที่ประกอบอาชีพ ร้อยละ 35.2 ของคนพิการอายุ 15 ปีขึ้นไป ในส่วนของคนพิการเข้าร่วมประชุมกับ อบต. และเข้าร่วมในงานบุญประเพณีท้องถิ่นต่างๆ อาจไม่มีจำนวนที่

ชัดเจน แต่พออนุโลมได้ว่า กิจกรรมเหล่านี้อาจไม่เอื้อกับคนพิการโดยรวมทั่วไป ทั้งนี้จากทัศนคติของหน่วยงานที่เปิดโอกาสกับคนพิการ ยังมีจำนวนไม่มากเท่าที่ควร

โดยรวมกลุ่มคนพิการทางการเห็น ทางการได้ยิน ทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกาย และกลุ่มคนพิการทางการเรียนรู้ ผู้ดูแลสามารถเตรียมความพร้อมในระดับหนึ่ง โดยส่วนใหญ่สามารถกระตุ้นให้คนพิการมีสัมพันธที่ดีในครัวเรือน หรือการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในระดับหนึ่ง เช่น การเตรียมความพร้อมกับสมาชิกในครัวเรือนหรือกับเครือข่าย ก่อนออกสู่สังคม ไปเรียนหรือไปทำงาน

พบว่า กลุ่มคนพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรมหรือออทิสติก กลุ่มคนพิการทางสติปัญญา ผู้ดูแลจะขาดโอกาสการฝึกคนพิการเพื่อเตรียมความพร้อมออกสู่สังคม ก่อนไปโรงเรียน ก่อนไปทำงาน เป็นต้น ขณะเดียวกันผู้ดูแลต้องใช้เวลาออกจากงานปกติเพื่อดูแลคนพิการในการนำพาคนพิการออกสู่สังคม หลายคนจึงเห็นว่าคนพิการส่วนใหญ่ต้องอยู่ที่บ้าน นอกจากนั้นระบบสิ่งอำนวยความสะดวกของสังคมที่มีไม่มากนัก ยังเป็นอุปสรรคที่ทำให้คนพิการและผู้ดูแลไม่ยอมออกสู่สังคม เพราะต้องใช้เวลา ใช้แรงกายและค่าใช้จ่ายสูงมากต่อภารกิจนี้

1.3 ศักยภาพและข้อจำกัดการดูแลคนพิการของชุมชนและหน่วยงาน

สรุปผลการศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดการดูแลคนพิการในชุมชนและหน่วยงาน จากรายงานการติดตามและประเมินผลยุทธศาสตร์การพัฒนาคูณภาพชีวิตคนพิการ ปี พ.ศ. 2552 ของสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ในโครงการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน³ และจากการข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติปี 2550 ซึ่งสรุปผลได้ดังนี้

1. ด้านสาธารณสุข คนพิการสามารถเข้าถึงระบบหลักประกันสุขภาพประมาณร้อยละ 97 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี2550) จากกลไกภาครัฐ ในหน่วยบริการปฐมภูมิ หน่วยบริการทุติยภูมิ หน่วยบริการตติยภูมิ โรงพยาบาลศูนย์ และโรงพยาบาลหรือสถาบันเฉพาะทาง ในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข

2. ด้านการศึกษา คนพิการอายุตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป มีประมาณ 1.9 ล้านคน ร้อยละ 24.3 ไม่ได้เรียน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2550) แม้ว่าจะมีการขยายกลไกโรงเรียนต่างๆ มากมาย แต่ยังเป็นงานที่เพิ่งเริ่มต้นไม่นาน เช่น ศูนย์การศึกษาพิเศษ ระดับเขตการศึกษา และระดับจังหวัด รวมถึงโครงการโรงเรียนเรียนร่วม ซึ่งอนาคตคนพิการจะมีโอกาสต่างๆ มากขึ้น

3. ด้านอาชีพและการจ้างงาน คนพิการอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป มีจำนวน 1.8 ล้านคน 2 ใน 3 หรือ ร้อยละ 64.8 ไม่มีงานทำ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี2550) คนพิการส่วนที่มีงานทำ ร้อยละ35.2 จะมีรายได้น้อยมาก ประมาณ 700-1,200 บาท/เดือน แม้ว่าขณะนี้กลไกที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอาชีพคนพิการ ทั้งของกระทรวงแรงงาน และของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รวมถึงศูนย์ฝึกอาชีพของกรุงเทพมหานคร จะเปิดโอกาสคนพิการเพิ่มมากขึ้น จัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ

³ รายงานการประเมินผลยุทธศาสตร์การพัฒนาคูณภาพชีวิตคนพิการปีงบประมาณ 2552 หน้า 23 – 25

มากขึ้นก็ตาม ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาพื้นฐานคนพิการ เป็นข้อจำกัดมาก ในขณะที่การประกอบอาชีพอิสระของคนพิการ ที่ต้องการกู้ยืมเงินทุนประกอบอาชีพก็ยังไม่สามารถตอบสนองได้ทั้งหมด

ข้อมูลจากผลการศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชน และหน่วยงานที่จัดบริการให้คนพิการ จากการศึกษาของส่วนต่างๆ โดยสรุปได้ดังนี้

1. สรุปผลการศึกษา เรื่อง “ศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนที่จัดบริการให้คนพิการ”

จากรายงานการติดตามและประเมินผลยุทธศาสตร์การพัฒนาคูณภาพชีวิตคนพิการ ปี พ.ศ. 2552 เรื่องโครงการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในชุมชน ของ สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคูณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ และโครงการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในชุมชน ของ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ โดยสถานสงเคราะห์คนพิการหรือศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการร่วมกับ อปท. ในท้องถิ่น ได้แก่

- ศักยภาพเป็นการนำคนพิการเข้าถึงสิทธิตามกฎหมาย เพื่อจะได้ใช้ประโยชน์จากระบบบริการ การสงเคราะห์ช่วงวิกฤตของชีวิตและของครอบครัว การดูแลตนเอง การใช้ชีวิตในครัวเรือน การอยู่ร่วมในชุมชน และการฟื้นฟูสมรรถภาพเบื้องต้น
- ข้อจำกัดชุมชนไม่สามารถจัดบริการการฟื้นฟูสมรรถภาพสำหรับคนพิการรุนแรง ขาดการเชื่อมโยงกับบริการพื้นฐานที่เป็นอยู่ ขาดโอกาสทางการศึกษาและการประกอบอาชีพ ตลอดจนการเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากเจตคติที่เห็นคนพิการต้องได้รับการช่วยเหลือ สงเคราะห์ มากกว่าการพัฒนา

2. สรุปผลศักยภาพของหน่วยบริการของรัฐด้านสาธารณสุข/การแพทย์จากรายงาน

การศึกษา “สถานการณ์คนพิการไทย พ.ศ.2552” โดยสำนักนโยบายและวิชาการ สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคูณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ สรุปได้ว่า ระบบสาธารณสุขที่มีกระจายอย่างทั่วถึง สามารถให้บริการทางการแพทย์ได้ทั่วถึง โดยเฉพาะการเข้าถึงสิทธิและการใช้ประโยชน์ แต่สำหรับการดูแลคนพิการรุนแรงที่มีอยู่ประมาณ 239,782 คน ภาครัฐจำเป็นต้องมีโครงการพิเศษมาตอบสนอง และเปิดโอกาสให้ภาคประชาชน คนพิการมีโอกาส การมีส่วนร่วมกำหนดนโยบาย ทิศทาง รูปแบบการให้บริการมากขึ้น เช่น การกระจายบุคลากรทางการแพทย์สู่หน่วยปฐมภูมิ การเสริมศักยภาพการผลิตอุปกรณ์เครื่องช่วย และซ่อมแซมอุปกรณ์เครื่องช่วยให้มีประสิทธิภาพและกระจายครอบคลุมมากขึ้น ตลอดจนการพัฒนาบริการในโรงพยาบาลชุมชนให้เป็นบริการครบวงจรสำหรับคนพิการ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโครงการ ยังไม่ได้เป็นระบบของสาธารณสุข แม้กระนั้นก็ตามคนพิการรุนแรงที่อยู่ที่บ้าน ก็ยังขาดโอกาสการฟื้นฟูพอสมควร โดยเฉพาะคนพิการที่ถูกทอดทิ้ง ร้อยละ 3.2 ของคนพิการรุนแรง หรือแม้แต่คนพิการรุนแรงที่อยู่กับครอบครัว ก็ไม่แน่ใจนักที่จะได้รับการดูแลพื้นฐานและพัฒนาคูณภาพชีวิตที่ถูกต้องบนฐานสิทธิ

3. สรุปผลการศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดของหน่วยงาน และการเข้าถึงบริการด้าน

การศึกษาของคนพิการ จากผลการเข้าถึงการศึกษาของสำนักสถิติแห่งชาติ ปี 2550 มีคนพิการ

ไม่ได้รับการศึกษาถึงร้อยละ 83.8 ของประชากรคนพิการ เมื่อเปรียบเทียบจำนวนนักเรียน นักศึกษา พิการกับจำนวนคนพิการที่ไม่ได้รับการศึกษาในสังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ) ตามตาราง ที่ 4.10 : สถิติจำนวนนักเรียนเรียนร่วม และจำนวนโรงเรียนเรียนร่วม แยกประเภทความพิการ ปี การศึกษา 2549 – 2551 ระบบการศึกษาสามารถตอบสนองของคนพิการได้ จำนวน 223,211 คน ในขณะที่คนพิการที่ไม่ได้รับการศึกษาประมาณ 9 แสนคน ซึ่งยังเป็นข้อจำกัดที่ต้องพัฒนาต่อไป

- ศูนย์การศึกษาพิเศษ เป็นศูนย์กลางในการจัดบริการการศึกษาสำหรับเด็กพิการ ให้บริการทุก จังหวัดเป็นศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด ทั้ง 76 จังหวัด โดยกรุงเทพมหานคร ใช้ชื่อศูนย์ การศึกษาพิเศษส่วนกลาง และมีศูนย์การศึกษาพิเศษระดับเขตตามเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 12 แห่ง และมีโรงเรียนการศึกษาพิเศษในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ทั่วประเทศมี จำนวน ทั้งสิ้น 43 แห่ง เป็นโรงเรียนสำหรับเด็กพิการด้านการได้ยินและสื่อความหมาย 22 โรงเรียนการมองเห็น 2 แห่ง ด้านสติปัญญา 19 โรงเรียน ด้านร่างกาย 2 โรงเรียน จำนวนนักเรียนที่ขึ้นทะเบียนในปีการศึกษา 2552 รวมทั้งสิ้น 13,494 คน⁴
- โรงเรียนศึกษาพิเศษในสังกัด สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ และสังกัดสำนักงานการศึกษา เอกชน โรงเรียนการศึกษาพิเศษของเอกชน ส่วนใหญ่เป็นอยู่ภายใต้การดำเนินงานขององค์กร เพื่อคนพิการ เช่นโรงเรียนแสงสว่าง ของมูลนิธิสถาบันแสงสว่าง โรงเรียนราชานุกูล และ โรงเรียนประกาศาปัญญา ของมูลนิธิช่วยคนปัญญาอ่อนฯ โรงเรียนสอนเด็กตาบอด ของ มูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอดแห่งประเทศไทย ซึ่งมีอยู่ 10 แห่งทั่วประเทศ โรงเรียนสอนเด็ก ตาบอด มูลนิธิคลอฟิลด์ พัทยา ซึ่งยังไม่มีจำนวนรวมของนักเรียนที่ชัดเจน แต่นักเรียนที่ได้รับการประเมินและจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล IEP และขึ้นทะเบียนเป็นนักเรียนพิการ ของ สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษจะได้รับสิทธิทางการศึกษา
- การจัดบริการด้านการศึกษา และการสนับสนุนสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก บริการและความ ช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา จะจัดสรรโควต้าให้แต่ละจังหวัดตามจำนวนนักเรียนที่ ลงทะเบียน ซึ่งอาจจะไม่ครอบคลุมทั้งหมดของจำนวนนักเรียนที่ขึ้นทะเบียน ทั้งนี้สิทธิด้าน การศึกษาสำหรับเด็กพิการ ได้แก่ การได้รับสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก บริการและความ ช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาซึ่งมีกว่า 300 รายการ ทั้งประเภทให้ยืมใช้ส่วนบุคคล ใช้ร่วม ในสถานศึกษา และสื่อเฉพาะบุคคล บริการเฉพาะบุคคล และโรงเรียนที่มีนักเรียนพิการจะ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณรายหัว 5 เท่าจากนักเรียนปกติ และสามารถเรียนฟรีได้ถึง ระดับอุดมศึกษา

4. สรุปผลศักยภาพและข้อจำกัดของหน่วยงาน และการเข้าถึงบริการด้านการทำงาน และอาชีพ

⁴ ข้อมูลจากเว็บไซต์ สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ:มีย.52

สรุปผลการศึกษา พบว่ามีคนพิการที่เข้าถึงอาชีพร้อยละ 32.5 ของประชากรพิการที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป และจากการศึกษาด้านศักยภาพและข้อจำกัดของหน่วยงาน และการเข้าถึงบริการด้านการทำงานและอาชีพ ทั้ง 3 หน่วยงานหลัก ได้แก่ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ มีศูนย์ฝึกอาชีพคนพิการทั้ง 9 แห่ง รับคนพิการได้ศูนย์ละ 100-200 คน สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ปีงบประมาณ 2552 ให้ทุนประกอบอาชีพ 68 คน และแนะนำแหล่งบริการ 304 คน รับเข้าทำงาน 50 คน ส่วนกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ปี 2551 ได้ให้บริการการกู้ยืมทุนประกอบอาชีพสำหรับคนพิการ เพื่อให้คนพิการประกอบอาชีพ มีรายได้เลี้ยงดูตนเองและครอบครัว จำนวน 4,786 คน จากข้อมูลดังกล่าวนี้ เมื่อเปรียบเทียบคนพิการที่ไม่มีงานทำ และมีรายได้น้อย กับขีดความสามารถของหน่วยงานต่างๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชน ขณะนี้ยังเป็นข้อจำกัดอยู่พอสมควร

2. ความต้องการความช่วยเหลือของคนพิการแต่ละประเภทความพิการ

สรุปผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์ระดับลึกของคนพิการและครอบครัว การสนทนากลุ่มและจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ในเรื่องความต้องการจำเป็นช่วยเหลือของคนพิการในแต่ละประเภทความพิการ ตามความหมายของคำจำกัดความ “กิจกรรมที่สำคัญในการดำรงชีวิต” ทั้งทางด้านความต้องการความช่วยเหลือในด้านกิจกรรมประจำวันและการดำรงชีวิตในครอบครัว และนำพาคนพิการออกสู่สังคม จากการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้

คนพิการทางการเห็น ทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย ต้องการความช่วยเหลือในการเข้าร่วมกิจกรรมกับสังคมมากกว่ากิจกรรมประจำวันและการดำรงชีวิตในครอบครัว

คนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกาย ในระดับรุนแรงต้องการให้ช่วยเหลือทั้งในกิจกรรมประจำวัน การใช้ชีวิตในครัวเรือน และการกระตุ้นให้มีกิจกรรมร่วมในสังคม สำหรับคนพิการที่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ในกิจกรรมประจำวัน การใช้ชีวิตในครัวเรือนได้ระดับหนึ่ง ต้องการความช่วยเหลือในบางเรื่อง เพื่อให้ภารกิจนั้นๆ รวดเร็วขึ้น แต่ต้องการการนำพาสู่สังคมภายนอก เพื่อร่วมกิจกรรม ทั้งนี้เนื่องจากสิ่งอำนวยความสะดวกในสังคมยังมีข้อจำกัดมาก

คนพิการทางสติปัญญา คนพิการทางจิตใจ หรือ พฤติกรรม หรือ ออทิสติก ต้องการความช่วยเหลือทั้งด้านกิจกรรมประจำวัน การดำรงชีวิตในครัวเรือน และการนำพาร่วมกิจกรรมในสังคม โดยให้ความสำคัญกับการกระตุ้น ฝึกทักษะต่างๆ การปรับพฤติกรรมและอารมณ์ ที่จะสื่อสารกับผู้อื่น รวมถึงการดูแลเรื่องความปลอดภัยของคนพิการ

นอกจากนี้ คนพิการทุกประเภทความพิการยังมีข้อจำกัดในการออกสู่สังคม ได้แก่

1. การร่วมกิจกรรมทางสังคมของคนพิการมีหลากหลายที่เกี่ยวพันกับวิถีชีวิตปกติ
2. การออกสู่สังคมของคนพิการยังมีไม่มากนักในทุกประเภทความพิการ

3. ผู้ช่วย/ผู้ที่ฝึกทักษะให้คนพิการมีจำนวนไม่มากนัก ส่วนใหญ่มาจากมูลนิธิ สมาคมที่เกี่ยวข้องและหน่วยงานภาครัฐบางแห่ง และส่วนใหญ่จะเป็น

4. ข้อจำกัดที่ทำให้คนพิการไม่สามารถออกสู่สังคมได้นั้น ยังมีหลายส่วน ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวก ค่าใช้จ่าย เวลา ขนาดของพาหนะ และผู้ช่วยต่างๆ เช่น ล่ามภาษามือ

5. การฝึกทักษะการออกสู่สังคม หน่วยงานราชการอาจไม่ชัดเจน ที่จะให้บริการ ยกเว้น การไปโรงพยาบาล มีระบบการแพทย์ฉุกเฉิน หรือบาง อบต. ที่มีโรงพยาบาล รถตู้ หรือรถบรรทุกขนาดเล็กรับส่งคนป่วย รวมถึงคนพิการ

ดังนั้น การนำพาคนพิการออกสู่สังคม จึงควรเป็นการฝึกทักษะทางสังคมอย่างหนึ่งที่ชัดเจนของหน่วยงานที่จะให้การสนับสนุน เช่น คนตาบอดต้องการผู้ช่วย บอกทิศทาง การนำอาหารจัดวางไว้ เป็นต้น ซึ่งทักษะชีวิตก่อนออกสู่สังคมควรมีการเตรียมพร้อมทั้งทักษะการนำตัวเอง (คนพิการ) ออกสู่สังคมหรือมีผู้ช่วยคนพิการนำไปด้วย เพื่อให้คนพิการสามารถออกสู่สังคมเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ตามแนวคิดการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการได้จริง

ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์ระดับลึก กลุ่มสนทนา การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม ในเรื่องความต้องการจำเป็นช่วยเหลือของคนพิการในแต่ละประเภทความพิการ ตามความหมายของคำจำกัดความ “กิจวัตรที่สำคัญในการดำรงชีวิต” สรุปผลการประมวลได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ กลุ่มกิจวัตรประจำวันและการดำรงชีวิตในครอบครัว กลุ่มนำพาคนพิการออกสู่สังคม ดังต่อไปนี้

1) ความต้องการความช่วยเหลือของคนพิการทางการเห็น

ตารางที่ 4.9 : ความต้องการช่วยเหลือของคนพิการทางการเห็น

กิจวัตรประจำวันและการดำรงชีวิตในครอบครัว	การนำพาสู่สังคม
• การเตรียมอาหาร อุปกรณ์เครื่องใช้ในการรับประทานอาหาร • จัดอาหารและบอกตำแหน่งของอุปกรณ์เครื่องใช้ในการรับประทานอาหาร เช่น จาก แก้วน้ำ ช้อน ฯลฯ • จัดวางตำแหน่ง อุปกรณ์ของใช้ในบ้านให้คงเดิมตามที่คนตาบอดคุ้นเคย ไม่มีสิ่งกีดขวางในห้องครัว ห้องน้ำ ห้องนอน และสถานที่ที่คนตาบอดใช้เป็นประจำ • ล้างและเก็บเครื่องใช้ อุปกรณ์เครื่องครัวในที่ที่จัดเตรียมไว้อย่างเป็นปกติ • การแยกแยะวัสดุอุปกรณ์ สิ่งของ ด้วยสีต่างๆ	• จัดเตรียมอุปกรณ์ของใช้ที่จำเป็นตามวัตถุประสงค์ของการออกสู่สังคม เช่น ประชุม อบรม ต้องมีเอกสาร เครื่องอัดเสียง ในกระเป๋าที่เก็บต่างๆ • นำพาคนตาบอดไปยังสถานที่ที่ต้องการ และอธิบายสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่ ณ ขณะนั้น เช่นเวที ห้องประชุม อยู่ทิศทางใด ควรนั่งหันหน้าไปทางใด เป็นต้น • นำพา ช่วยเหลือ ตามความต้องการของคนตาบอด เช่น การไปห้องน้ำที่ถูกต้อง (ชาย-หญิง) การนำพาไปห้องอาหาร บอกชนิดอาหาร เพื่อให้คนตาบอดตัดสินใจเลือกอาหาร แล้วจึงเตรียมอาหารเหล่านั้นให้ • ช่วยการนัดหมายให้ข้อมูลพื้นฐาน • ช่วยเก็บรวบรวมข้อมูล การจดบันทึกต่างๆ ตามความต้องการของคนตาบอด • เผื่อระวัง สังเกต อันตรายที่อาจมากระทบคนตาบอด

2) ความต้องการความช่วยเหลือของคนพิการทางการได้ยิน หรือสื่อความหมาย

ผู้ช่วยคนพิการจะเป็นล่ามที่ทำหน้าที่สื่อสาร และช่วยเหลือตามความต้องการจำเป็น ยกเว้นคนหูหนวกที่ไม่ได้รับการศึกษา ผู้ช่วยคนพิการอาจไม่เป็นล่าม แต่เป็นผู้ช่วยคนพิการที่สามารถสื่อสารกับคนหูหนวกด้วยวิธีการต่างๆ ตามความต้องการจำเป็นของคนหูหนวก เช่น การไปซื้อของต้องถามราคา จ่ายเงิน และมีเงินทอน การไปโรงพยาบาล สถานีตำรวจ เป็นต้น แต่สำหรับคนหูตึง ซึ่งไม่ได้ใช้ภาษามือ ต้องการผู้ช่วยสื่อสารเมื่อคนทั่วไปพูด แต่ยังไม่เข้าใจศัพท์บางคำ หรือแปลความของคนหูตึงให้คนทั่วไปทราบ เพราะคำศัพท์บางคำ คนหูตึงจะมีศัพท์เฉพาะ

3) ความต้องการความช่วยเหลือของคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย

ตารางที่ 4.10 : ความต้องการความช่วยเหลือของคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย

กิจวัตรประจำวันและการดำรงชีวิตในครอบครัว	การนำคนพิการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม
• ดูแลการขับถ่ายและทำความสะอาดร่างกายหลังการขับถ่าย • การจัดเตรียมอุปกรณ์ในกิจวัตรประจำวันที่เกี่ยวข้องกับการช่วยอาบน้ำ ล้างหน้า แปรงฟัน โกนหนวด ตัดผม ตัดเล็บ • การจัดเตรียมเสื้อผ้า การแต่งตัวและช่วยบางขั้นตอนของการใส่เสื้อผ้า แต่งตัว • การจัดเตรียมอุปกรณ์อาหารและจัดอาหารที่เป็นความต้องการของคนพิการ • ป้อนอาหาร ให้ดื่มน้ำ กรณีคนพิการช่วยตัวเองไม่ได้หรือได้น้อย • ทำความสะอาดอุปกรณ์ เครื่องใช้ ของใช้ในการรับประทาน อาหาร ทำความสะอาดในห้องครัว ห้องน้ำ และในบ้าน • การป้องกันแผลกดทับ และป้องกันการล้ม • คूमเคลื่อนย้ายคนพิการ และจัดทำทางให้เหมาะสม • เผื่อระวังและช่วยเหลือตามความต้องการจำเป็นในบ้าน โดยเฉพาะในเรื่องความปลอดภัย	• จัดเตรียมอุปกรณ์ ของใช้ส่วนตัวของคนพิการ ตามวัตถุประสงค์ของการออกสู่สังคม เช่น การไปซื้อของ/เที่ยวห้าง การไปประชุม การไปโรงพยาบาล เป็นต้น • เคลื่อนย้ายคนพิการ บนรถเข็นด้วยท่าและวิธีการที่ถูกต้อง • เคลื่อนย้ายคนพิการและร่วมเดินทางไปพร้อมคนพิการ ทั้งรถยนต์และพาหนะสาธารณะต่างๆ • การช่วยเหลือคนพิการตามความต้องการในระหว่างการทำธุระของคนพิการ เช่น การจับบันทึก การนัดหมาย เป็นต้น • การดูแลเรื่องอาหาร การดื่มน้ำ การเข้าห้องน้ำ

ข้อสังเกต : สำหรับคนพิการรุนแรง ผู้ช่วยคนพิการต้องมีทักษะการกระตุ้นการทำกิจวัตรประจำวัน และสามารถให้ความช่วยเหลือการทำกายภาพเบื้องต้นได้บ้าง

4) ความต้องการความช่วยเหลือของคนพิการทางจิต

ตารางที่ 4.11 : ความต้องการความช่วยเหลือของคนพิการทางการจิต

กิจวัตรประจำวันและการดำรงชีวิตในครอบครัว	การนำคนพิการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม
• ผู้บกพร่องทางจิตหรือผู้ป่วยทางจิต ส่วนใหญ่เป็นผู้ใหญ่ ต้องการให้ดูแลกิจวัตรประจำวัน แต่ไม่ต้องทำ	• การเตรียมความพร้อมด้านอารมณ์ พฤติกรรมของคนพิการ เช่น การนั่ง การสบตา การพูดคุย

กิจวัตรประจำวันและการดำรงชีวิตในครอบครัว	การนำคนพิการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม
ให้ทั้งหมด เช่น การทำความสะอาด การดูแลสุขภาพตนเอง เพียงบอก อธิบาย แนะนำ ให้กำลังใจ • การกระตุ้นให้รับประทานยาตามแพทย์สั่ง • การคุ้มครอง ป้องกันอุบัติเหตุ	• การฝึกมารยาททางสังคม การสร้างสัมพันธภาพกับคนในครอบครัว ชุมชน • การนำพาคนพิการร่วมกิจกรรมกับครอบครัวและชุมชน และคุ้มครองความปลอดภัย

5) ความต้องการความช่วยเหลือของบุคคลออทิสติก แบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่

- กลุ่มที่ช่วยตัวเองได้น้อยถึงไม่ได้เลย
- กลุ่มที่ช่วยตัวเองได้พอสมควร

ตารางที่ 4.12 : ความต้องการความช่วยเหลือของบุคคลออทิสติก

กิจวัตรประจำวันและการดำรงชีวิตในครอบครัว	การนำพาสู่สังคม
กลุ่มที่ช่วยตัวเองได้น้อยถึงช่วยตัวเองไม่ได้เลย • ช่วยสนับสนุน แต่ไม่ต้องทำแทนหรือทำให้ทุกขั้นตอนทุกเรื่องในกิจวัตรประจำวัน ได้แก่ การกินข้าว การอาบน้ำ การแต่งตัว การขับถ่าย การเล่น • ดูแลเรื่องความปลอดภัยระหว่างดำเนินกิจกรรมต่างๆในบ้าน • ดูแลการแสดงออกด้านอารมณ์ โดยการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ต้องเป็นไปตามกำหนด • สนับสนุนการทำกิจวัตรประจำวัน โดยการบอกขั้นตอนการทำกิจกรรม และต้องย้ำอยู่เสมอ	• เตรียมความพร้อมล่วงหน้า โดยบอก อธิบายกิจกรรมที่จะไป และจะมีอะไรที่เกี่ยวข้องบ้าง • ช่วยจับมือ จัดท่าทางให้คนพิการสามารถทำกิจกรรมเช่นเดียวกับสมาชิกอื่นๆ • ดูแลเรื่องการรับประทานอาหารร่วมกับบุคคลอื่นๆ • เข้าใจอารมณ์ พฤติกรรมของคนพิการ และสามารถปรับพฤติกรรม ช่วยให้ควบคุมอารมณ์ตนเองได้ ในสถานการณ์ที่เขาต้องปรับตัว
กลุ่มที่ช่วยตัวเองได้ • ต้องการสนับสนุนทำกิจกรรมบางขั้นตอน คอยย้ำเตือนขั้นตอนการทำกิจกรรม และต้องเป็นไปตามตารางกิจวัตรประจำวัน หากมีการเปลี่ยนแปลงต้องบอกล่วงหน้า	• เป็นเพื่อนร่วมทาง ทำกิจกรรม คอยแนะนำก่อนระหว่างกิจกรรมต่างๆ • ป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้น • ฝึกมารยาททางสังคม การทักทาย สวัสดี ขอบคุณ • การวางท่าที และการพูดคุยกับเพศตรงข้าม • ช่วยแก้ไขสถานการณ์ในกรณีที่บุคคลออทิสติก มีปัญหาเกี่ยวกับการปรับตัวในสถานการณ์ใหม่ๆ สิ่งแวดล้อมใหม่ หรือกรณีของคนอื่นๆ ไม่ค่อยเข้าใจพฤติกรรมของบุคคลออทิสติก

ข้อสังเกต :

- ผู้ช่วยคนพิการควรมีทักษะการฝึกทักษะ และสามารถปรับพฤติกรรมเด็กได้
- ควรมีสถานที่/ศูนย์/โรงเรียน ที่ผู้ดูแลสามารถนำพาบุคคลออทิสติก ฝึกทำกิจกรรมร่วมกันโดยมีผู้ช่วยคนพิการเป็นผู้ดูแล ในช่วงที่ผู้ดูแลหลักไม่พร้อมดูแลคนพิการ

6) ความต้องการความช่วยเหลือของความพิการทางสติปัญญา

- ผู้บกพร่องทางสติปัญญาที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ (คนพิการรุนแรง)
- ผู้บกพร่องทางสติปัญญาที่ช่วยเหลือตัวเองได้

ตารางที่ 4.13 : ความต้องการความช่วยเหลือของคนพิการทางสติปัญญา

กิจวัตรประจำวันและการดำรงชีวิตในครอบครัว	การนำพาสู่สังคม
<u>คนพิการรุนแรง</u> • ดูแลการขับถ่ายและทำความสะอาดร่างกายหลังการขับถ่าย • การเตรียมอุปกรณ์ในกิจวัตรประจำวันที่เกี่ยวข้องกับการช่วยอาบน้ำ ล้างหน้า แปรงฟัน โกนหนวด ตัดผม ตัดเล็บ • การเตรียมเสื้อผ้า การแต่งตัวและช่วยบางขั้นตอนของการถอด-ใส่เสื้อผ้า การแต่งตัว • การเตรียมอุปกรณ์ อาหารและจัดอาหารที่เป็นความต้องการของคนพิการ • ป้อนอาหาร ให้ดื่มน้ำ กรณีคนพิการช่วยเหลือตัวเองไม่ได้หรือน้อย • ทำความสะอาดอุปกรณ์ เครื่องใช้ ของใช้ในการรับประทานอาหาร ทำความสะอาดในห้องครัว ห้องน้ำ และในบ้าน • ฝึกระวังและช่วยเหลือตามความต้องการจำเป็นในบ้าน โดยเฉพาะในเรื่องความปลอดภัย	• เนื่องจากคนพิการรุนแรงจะช่วยเหลือตัวเองไม่ได้เลย ผู้ช่วยคนพิการต้องทำให้ / ทำแทนทุกอย่าง เพราะคนพิการตัดสินใจด้วยตนเองไม่ได้ ในทุกกิจกรรมที่เข้าร่วมสังคม เช่น การรับประทานอาหารนอกบ้าน การเข้าค่าย ฯลฯ
<u>คนพิการที่พอช่วยเหลือตัวเองได้</u> • ช่วยและดำเนินการตามกิจวัตรประจำวันทั้งหมดของคนพิการรุนแรง แต่ไม่ต้องทำให้ทั้งหมด ทุกเรื่อง ทุกขั้นตอน แต่ช่วยกระตุ้นคนพิการและหมั่นทบทวนกิจกรรม ขั้นตอนอย่างถูกต้อง สม่ำเสมอเพื่อพยายามให้คนพิการทำได้ด้วยตัวเอง เท่าที่สามารถจะทำได้	• ต้องอธิบายกิจกรรมและขั้นตอนย่อยในรายละเอียดต่างๆ อย่างง่ายๆ ที่ละขั้นตอนและทบทวนสม่ำเสมอ • เป็นผู้ช่วยที่อยู่ใกล้ชิดและกระตุ้นให้คนพิการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้ด้วยตัวเอง • ฝึกระวัง ดูแลเรื่องความปลอดภัยจากอุบัติเหตุและอื่นๆ เนื่องจากคนพิการมีขีดความสามารถป้องกันภัยต่ำมาก

จากผลการศึกษา ความต้องการช่วยเหลือของคนพิการในแต่ละประเภทความพิการที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ ตาม ตารางที่ 4.9 - 4.13 นั้น สามารถประมวลความสัมพันธ์ของวัยคนพิการ การฝึกทักษะกิจวัตรประจำวัน ภายอุปกรณ์ และหน่วยงานที่ให้บริการ ซึ่งได้ผลสรุปดังใน ตารางที่ 4.14

ตารางที่ 4.14 : สรุปความสัมพันธ์ของวัยคนพิการ การฝึกทักษะกิจวัตรประจำวัน กายอุปกรณ์ และ
หน่วยงานที่ให้บริการ

ประเภท ความพิการ	การจำแนก วัย/ ความสามารถ	การฝึกทักษะกิจวัตร ประจำวัน	กายอุปกรณ์ เครื่องช่วย	หน่วยงานสนับสนุน
1. ทาง การ เห็น	เด็ก	ผู้ดูแลสามารถฝึกกิจวัตร ประจำวันเองได้ - ฝึกการดูแลตนเอง - ชีวิตในครอบครัว - อนามัยส่วนบุคคล - โภชนาการ	-	สมาคมคนตาบอดและ เครื่องช่วยเป็นหลัก
	ผู้ใหญ่ ที่ ต้องไป เรียน ไปทำงานหรือ อื่นๆ	- O&M	- ไม้เท้าขาว	
2. ทาง การ ได้ ยิน	หูตึง	ผู้ดูแลสามารถฝึกกิจวัตร ประจำวันเองได้	- เครื่องช่วยฟัง	- โรงพยาบาลทั่วไป - โรงพยาบาลศูนย์
	หูหนวก	ผู้ดูแลสามารถฝึกกิจวัตร ประจำวันเองได้	- ลามภาษามือ * ลามทางการ * ลามชุมชน	- วิทยาลัยราชสุดา - สมาคมคนหูหนวก และเครื่องช่วย
3. ท า ง ร ำ ง ก า ย หรือ การ เคลื่อนไหว	เด็ก / ผู้ใหญ่	ผู้ดูแลต้องได้รับการฝึกอบรม การฝึกกิจวัตรประจำวันจาก หน่วยงานต่างๆ - การดูแลตนเอง - ชีวิตในครอบครัว - อนามัยส่วนบุคคล - โภชนาการ - การนันทนาการ - การอยู่ร่วมในชุมชน	- ที่ฝึกนั่ง ฝึกยืน ฝึก เดิน - รถเข็น - ไม้ค้ำยัน - Walker / เมท - การปรับอุปกรณ์ ในชีวิตประจำวัน ช้อน ชาม ถ้วยน้ำ	- โรงพยาบาลทั่วไป โรงพยาบาลศูนย์ โร ง พ ย า บ า ล สง เสริม สุข ภาพ ชุมชน - ศูนย์ การ ศึกษา พิเศษ - สถานสงเคราะห์ บางแห่ง
	เด็ก / ผู้ใหญ่ ที่ เป็น คน พิ ก า ร รุนแรง		- แขนเทียม - ขาเทียม - ผู้ช่วยคนพิการ	- มูลนิธิ สมาคม ด้าน คนพิการ - กลุ่ม / ชม รม ผู้ปกครองเด็กพิการ ต่างๆ
4. บุคคลออก สติ	เด็ก / ผู้ใหญ่	ผู้ดูแลต้องได้รับการฝึกอบรม การฝึกกิจวัตรประจำวัน และ การปรับตัวจากหน่วยงาน ต่างๆ	- กิจกรรมบำบัด - การฝึกทักษะ - กลุ่มบำบัด	- โรงพยาบาลบาง แห่ง - ศูนย์ การ ศึกษา พิเศษบางแห่ง

ประเภท ความพิการ	การจำแนก วัย/ ความสามารถ	การฝึกทักษะกิจวัตร ประจำวัน	กายอุปกรณ์ เครื่องช่วย	หน่วยงานสนับสนุน
		- การดูแลตนเอง - ชีวิตในครอบครัว - สุขอนามัยส่วนบุคคล - โภชนาการ - นันทนาการ - การอยู่ร่วมกับชุมชน - การศึกษา		- โรงเรียนเรียนร่วม บางแห่ง - มูลนิธิ สมาคม เฉพาะอาชีพ และเครือข่าย
5. ผู้บกพร่อง ทางจิต	ผู้ใหญ่	ผู้ดูแลจะเป็นผู้ฝึกทักษะ กิจวัตรประจำวันเป็นหลัก โดยได้รับคำแนะนำจาก โรงพยาบาลเป็นส่วนใหญ่ - คนพิการส่วนใหญ่ สามารถทำกิจวัตรของ ตนเองได้ แต่อยู่ภายใต้ การกำกับ ดูแลของผู้ดูแล	- กลุ่มบำบัด - กิจกรรมบำบัด - ชุมชนบำบัด	- โรงพยาบาลทั่วไป - โรงพยาบาลศูนย์ - มูลนิธิ สมาคม เฉพาะด้านและ เครือข่าย - กลุ่ม/ชมรมเฉพาะ ด้าน
6. ทาง สติปัญญา	เด็ก / ผู้ใหญ่ ที่พอช่วยเหลือ ตัวเองได้	- ผู้ดูแลเป็นผู้ฝึกทักษะ กิจวัตรประจำวันเป็นหลัก ได้ และต้องดูแลด้าน ความปลอดภัย	- กิจกรรมบำบัด	- โรงพยาบาลศูนย์ - มูลนิธิ สมาคม เฉพาะด้าน - กลุ่ม/ชมรมเฉพาะด้าน
	เด็ก / ผู้ใหญ่ ที่ช่วยเหลือตัวเอง ไม่ได้หรือได้น้อย	- ผู้ดูแลต้องได้รับการ ฝึกอบรม ทักษะการฝึก กิจวัตรประจำวันของคน พิการจากหน่วยงานต่างๆ		
7. ทางการ เรียนรู้	เด็ก	- ผู้ดูแลสามารถช่วยเหลือ ฝึกทักษะกิจวัตร - ประจำวันเป็นหลักได้	- สื่อการเรียนการสอน - ครูการศึกษาพิเศษ	- ศูนย์การศึกษา พิเศษ - โรงเรียนเรียนร่วม

สำหรับการนำพาคนพิการออกสู่สังคม ซึ่งการฝึกทักษะการออกสู่สังคม จะเป็นขั้นตอน
สุดท้ายของแนวคิดการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ ที่คนพิการต้องฝึกเป็นระยะ 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การฟื้นฟูสมรรถภาพตนเอง จะควบคู่กับการฝึกทักษะการทำกิจวัตรประจำวัน
ตนเองได้

ระยะที่ 2 การใช้ชีวิตกับครอบครัวได้

ระยะที่ 3 การออกสู่สังคม เพื่อร่วมกิจกรรมต่างๆ ทั้งนี้ต้องสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับสิ่ง
อำนวยความสะดวกของสังคมจัดไว้

ความต้องการความช่วยเหลือในการนำพาคนพิการออกสู่สังคมตามตารางที่ 4.9 - 4.13 ดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับผลการศึกษาของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปีพ.ศ.2550 ที่พบว่า มีจำนวนคนพิการรุนแรง คือ คนพิการที่มีความพิการมากกว่า 1 ความพิการ และมีความยากลำบากในการทำกิจวัตรประจำวัน จำนวน 2.3 แสนคน ซึ่งประมาณได้ว่าคนพิการในจำนวนดังกล่าวนี้ไม่สามารถออกสู่สังคม และหรือไม่ได้รับการฝึกทักษะการดำรงชีวิตตามแนวคิดการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ โดยเฉพาะด้านการออกสู่สังคม เพื่อร่วมกิจกรรมต่างๆ เนื่องจากข้อจำกัดทางสิ่งแวดล้อมความสะดวกของสังคมแล้ว ยังพบข้อจำกัดต่างๆ ของทุกประเภทความพิการ ดังผลสรุปใน ตารางที่ 4.15 ซึ่งจากผลการสัมภาษณ์ระดับลึกของคนพิการและครอบครัว ในการออกสู่สังคมของคนพิการ เพื่อร่วมกิจกรรมต่างๆ

ตารางที่ 4.15 : การสัมภาษณ์ระดับลึกของคนพิการและครอบครัวในการออกสู่สังคมของคนพิการ เพื่อร่วมกิจกรรมต่างๆ

ประเภทความพิการ	กิจกรรมการออกสู่สังคม	ผู้ช่วย/ผู้ที่ฝึกทักษะการออกสู่สังคม	ข้อจำกัด
1. ทางการเห็น	• การติดต่อราชการ (การกู้ยืมเงิน การต่อสมุดคนพิการ การไปโรงพยาบาล) • การไปประกอบอาชีพ • การประชุม สัมมนา ในจังหวัด/ต่างจังหวัด • การเรียนหนังสือ	• สมาคม คนตาบอดแห่งประเทศไทย • อักษรเบรลล์และอุปกรณ์ช่วยคนตาบอดต่างๆ	• สอนได้ไม่มากต่อปี
2. ทางการได้ยิน	• การไปโรงพยาบาล สถานีตำรวจ สถานที่ราชการ • การประกอบอาชีพ • การประชุมวิชาการ • การเรียนหนังสือ	• ล่ามชุมชน • ล่ามภาษามือ	• ล่ามมีน้อยมาก • การไปประกอบอาชีพอาจจำเป็นในบางครั้ง
3. ทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกาย	• การไปโรงพยาบาล • ติดต่อราชการ • ไปซื้อของ ไปรษณีย์ ธนาคาร • ท่องเที่ยว • ประชุม สัมมนา • การไปประกอบอาชีพ • การไปโรงเรียน	• โรงพยาบาลต่างๆ • มูลนิธิ สมาคม เฉพาะด้าน • ผู้ดูแล	• ปัญหาสิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่ติดต่อ • พาหนะและค่าพาหนะที่สูง • ผู้ดูแลต้องใช้เวลาและค่าใช้จ่ายเดินทาง
4. ทางจิตหรือผู้บกพร่องทางจิต	• การติดต่อราชการ • การไปโรงพยาบาล (รับยา) • การไปประกอบอาชีพ / งานอดิเรก • ไปตลาด	• ผู้ดูแล	• ผู้ดูแลต้องใช้เวลาอยู่กับคนพิการมาก

ประเภท ความพิการ	กิจกรรมการออกสู่สังคม	ผู้ช่วย/ผู้ที่ฝึกทักษะ การออกสู่สังคม	ข้อจำกัด
5. บุคคลออทิสติก	- ไปซื้อของ - ไปโรงเรียน - ไปโรงพยาบาล สถานที่ราชการ - การรวมกลุ่มทำกิจกรรม	ผู้ดูแล	ผู้ดูแลต้องใช้เวลาอยู่กับคนพิการมาก
6. ทางสติปัญญา	- ไปซื้อของ - ไปโรงเรียน - ไปโรงพยาบาล สถานที่ราชการ - การรวมกลุ่มทำกิจกรรม	ผู้ดูแล	ผู้ดูแลต้องใช้เวลาอยู่กับคนพิการมาก
7. ทางการเรียนรู้	สามารถเข้าสู่สังคมได้สะดวก	ผู้ดูแลและครู	ทางการเรียนรู้เป็นความพิการใหม่ที่สังคมต้องเรียนรู้ในระยะหนึ่ง

3. หลักเกณฑ์การสนับสนุนผู้ช่วยคนพิการและค่าตอบแทนของผู้ช่วยคนพิการ

สรุปผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์ระดับลึกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ผู้เชี่ยวชาญในทุกประเภทความพิการ และการสนทนากลุ่ม 4 ภาค มีข้อสรุปเป็นหลักเกณฑ์การสนับสนุนผู้ช่วยคนพิการ และค่าตอบแทนของผู้ช่วยคนพิการ ดังต่อไปนี้

3.1 ความจำเป็นของคนพิการที่มีผู้ช่วยคนพิการ

- 1) เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของคนพิการที่ได้รับจากสังคม
- 2) เพื่อให้คนพิการรุนแรง สามารถดำรงชีวิตได้อย่างคนทั่วไป
- 3) เพื่อผ่อนคลายภาระของครอบครัว

3.2 หลักเกณฑ์ผู้ที่สามารถขอรับบริการผู้ช่วยคนพิการ

- 1) เป็นคนพิการรุนแรง ช่วยตัวเองในกิจวัตรประจำวันได้น้อย หรือไม่ได้เลย
- 2) ความสามารถของบุคคลในครอบครัวที่ดูแลคนพิการ มีจำกัด เช่น ผู้ดูแลเจ็บป่วยเรื้อรัง หรือเป็นผู้สูงอายุ

3.3 คุณสมบัติของผู้ช่วยคนพิการ

- 1) อ่านออกเขียนได้ หรือสำเร็จชั้นประถมตอนปลาย
- 2) อายุ 20 – 50 ปี
- 3) ผ่านการอบรมและได้รับประกาศนียบัตร จากหลักสูตรที่สำนักงาน พก. รับรอง
- 4) สอบผ่านภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ได้ใบรับรอง และได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ช่วยคนพิการกับหน่วยบริการ

- 5) ผ่านการตรวจประวัติอาชญากร โดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติ
- 6) ผ่านการตรวจสุขภาพกายและจิตโดยโรงพยาบาล

3.4 จริยธรรมของผู้ช่วยคนพิการ

- 1) เคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ปฏิบัติงานโดยยอมรับและคำนึงถึงความแตกต่าง หลากหลายของผู้ใช้บริการและครอบครัว
- 2) ตรงต่อเวลา
- 3) รับผิดชอบต่องาน และปฏิบัติงานตามที่ได้มอบหมาย อย่างเต็มกำลังความสามารถ
- 4) พัฒนาตนเองอยู่เสมอให้มีความรู้ ทักษะ และสมรรถนะในการปฏิบัติงานด้านคนพิการ
- 5) ยึดหลักการทำงานแบบมีส่วนร่วม
- 6) ซื่อสัตย์ สุจริต
- 7) รักษาความลับของผู้ใช้บริการ ไม่นำข้อมูลไปสื่อสารหรือขยายต่อสาธารณชน ในทางที่จะก่อให้เกิดผลกระทบทางใดทางหนึ่งต่อผู้ให้บริการ
- 8) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุภาพ อ่อนโยน
- 9) ประพฤติ ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม และละเว้นการปฏิบัติที่จะก่อให้เกิดผลเสียต่อการทำงาน หรือเกิดความเสียหายต่อคนพิการ

3.5 ประเภทภารกิจของผู้ช่วยคนพิการ แบ่งเป็น 3 กลุ่มงาน ได้แก่

- 1) ผู้ช่วยคนพิการทั่วไป ซึ่งจะสนับสนุน 3 ภารกิจย่อย 3 ประการ ได้แก่ การดูแลตนเอง การใช้ชีวิตในครัวเรือน และการนำพาคนพิการออกสู่สังคม
- 2) ผู้ช่วยคนพิการรุนแรง ซึ่งต้องมีความสามารถเฉพาะด้าน เช่น การพยาบาลเบื้องต้น
- 3) ผู้ช่วยคนพิการเป็นพิเศษ เป็นภารกิจเฉพาะของคนพิการที่ประสงค์ให้ผู้ช่วยคนพิการช่วยเหลือโดยเฉพาะ เช่น การช่วยจัดบันทึกการประชุม อบรม สัมมนา

3.6 ค่าตอบแทนของผู้ช่วยคนพิการ กำหนดหลักคิดค่าตอบแทน เป็น 3 แนวทาง ได้แก่

- 1) คำนวณจากค่าจ้างรายวันขั้นต่ำของแต่ละจังหวัด
- 2) กำหนดเป็นรายชั่วโมงๆ ละ 50 บาท วันละไม่เกิน 8 ชั่วโมง โดยคิดเป็นทั้งหมด 300 บาท/วัน
- 3) ผู้ช่วยคนพิการต้องปฏิบัติภารกิจย่อย 3 กลุ่มงาน และต้องเพิ่มภารกิจการฟื้นฟูสมรรถภาพ หรือการกระตุ้นพัฒนา หรือการเตรียมความพร้อม ซึ่งภารกิจที่เพิ่มขึ้น ค่าตอบแทนควรเพิ่มมากขึ้น รวมคิดเป็นค่าตอบแทน 70 บาท/ชั่วโมง หรือรวมวันละไม่เกิน 8 ชั่วโมงโดยคิดค่าตอบแทนไม่เกินวันละ 420 บาท/วัน

- 4) การเหมาจ่ายเป็นรายเดือนๆ ควรมีอัตราที่เดือนละ 8,000 บาท ซึ่งการคิดค่าใช้จ่ายแบบนี้จะมีอัตราที่สูง อาจจะใช้การถัวเฉลี่ยร่วมด้วย โดยคนพิการ 2 คน หรือ เป็นกลุ่ม สามารถใช้ผู้ช่วยคนพิการร่วมกัน

ในระยะเริ่มต้นของโครงการ พก. ควรจัดตั้งงบประมาณรองรับในระยะที่เป็นโครงการนำร่อง โดยโอนเงินจากส่วนกลางสู่หน่วยจัดบริการ โดยมี สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด(พมจ.) เป็นผู้ตรวจสอบ ติดตาม รายงานจากผู้ช่วยคนพิการ

ส่วนระยะต่อไป ภายหลังจากสิ้นสุดโครงการนำร่อง 2 ปี ให้ถ่ายโอนงานผู้ช่วยคนพิการสู่อปท. ในพื้นที่ เป็นผู้จัดการในเรื่องการเบิก-จ่ายงบประมาณ โดยมีรายงานผลการปฏิบัติงานของผู้ช่วยเหลือและบันทึกการรับบริการของคนพิการ เป็นเอกสารแนบการเบิก-จ่าย

3.7 การบริหารงานผู้ช่วยคนพิการ

1. **การจัดจ้าง** โดยสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) จะทำหน้าที่รับจัดจ้างผู้ประสงค์จะเป็นผู้ช่วยคนพิการ และตรวจสอบคุณสมบัติก่อนเข้าสู่กระบวนการอบรมตามหลักสูตรพื้นฐานผู้ช่วยคนพิการ

2. หน่วยจัดบริการผู้ช่วยคนพิการ

- เป็นหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนก็ได้ที่เกี่ยวข้องการจัดบริการ การช่วยเหลือคนพิการ โดยเฉพาะศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการที่พร้อมจะจัดบริการ หรือ กลุ่ม Self help group หรืออาจเป็นหน่วยงานอื่นๆ เช่น สอ. ร.พ. อบต. สมาคม มูลนิธิ แต่ต้องเป็นผ่านการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานองค์กรคนพิการ และมีความพร้อมที่จะจัดบริการผู้ช่วยคนพิการ
- มีแนวคิดการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ
- ต้องสำรวจความต้องการความช่วยเหลือของคนพิการ โดยมีสัดส่วน คนพิการ 2 – 3 คน ต่อผู้ช่วยคนพิการ 1 คน
- คณะกรรมการประเมินที่ได้รับการแต่งตั้ง ประเมินความพร้อมของหน่วยงานจัดบริการผู้ช่วยคนพิการ ประกอบด้วยกรรมการหลักๆ เช่น คณะอนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการจังหวัด สถานศึกษาในพื้นที่ที่ได้รับการยอมรับ
- หน่วยจัดบริการผู้ช่วยคนพิการ ทำหน้าที่ในกร
  - สำรวจ / ค้นหา ความต้องการใช้บริการผู้ช่วยคนพิการในพื้นที่ และจัดทำบัญชีความต้องการผู้ช่วยคนพิการของคนพิการ โดยมีสัดส่วน คนพิการ ต่อ ผู้ช่วยคนพิการ 2-3 คน : 1 คน
  - จัดทีมสหวิชาชีพ ซึ่งประกอบด้วย พมจ. ผู้แทนองค์กรคนพิการ/คนพิการ 1 คน นักวิชาชีพ 1 คน เพื่อประเมินตามบัญชีความต้องการผู้ช่วยคนพิการของคนพิการ
  - ชี้แจงทำความเข้าใจบทบาทภารกิจหน้าที่ต่อกิจกรรมที่ผู้ช่วยคนพิการต้องรับผิดชอบ

- ดำเนินการจัดหา ประสานงานผู้ช่วยคนพิการให้กับคนพิการที่ผ่านการประเมินความต้องการผู้ช่วยคนพิการ
- ดำเนินการกำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานของผู้ช่วยคนพิการ

3. การคัดกรองผู้ช่วยคนพิการ

● ในระยะเริ่มต้นโครงการนำร่อง

- พมจ. ประกาศรับสมัครผู้ที่สนใจในชุมชน โดยผ่านเครือข่ายต่างๆ ของคนพิการ หน่วยงานและสื่อต่างๆ ตามคุณสมบัติ ภารกิจ บทบาท หน้าที่ จริยธรรมและค่าตอบแทนของผู้ช่วยคนพิการ
- จัดตั้งคณะกรรมการคัดเลือกผู้ช่วยคนพิการ เพื่อสัมภาษณ์ ก่อนจัดการฝึกอบรม
- เป็นคนในครอบครัวหรือนอกครอบครัวก็ได้
- คุณสมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการเป็นผู้ช่วยคนพิการ ได้แก่ การมีประสบการณ์จาก อสม. อพม. หรือ อพมก. มาระดับหนึ่ง
- ผู้ที่สนใจเป็นผู้ช่วยคนพิการ สามารถแจ้งกับ พมจ. เพื่อดำเนินการคัดเลือก ตรวจสอบคุณสมบัติ

● ระยะการถ่ายโอนสู่หน่วยจัดบริการ

- กระบวนการค้นหาและคัดเลือกผู้ช่วยคนพิการให้เป็นบทบาทของหน่วยบริการในพื้นที่นั้น

4. การฝึกอบรมผู้ช่วยคนพิการ โดยมีหลักสูตร เนื้อหา และกระบวนการอบรม ได้แก่

4.1 หลักสูตรผู้ช่วยคนพิการ มี 2 หลักสูตร

- หลักสูตรพื้นฐานผู้ช่วยคนพิการ 4 วัน โดยสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ เป็นหลักสูตรบังคับ ทุกหน่วยงานที่จัดอบรมจะต้องอบรมและปฏิบัติตามหลัก ประกอบด้วยเนื้อหาการช่วยเหลือคนพิการเบื้องต้น ได้แก่
  1. สิทธิคนพิการ
  2. พื้นฐานความรู้การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ
  3. ความรู้เรื่องความพิการเบื้องต้น
  4. การดูแลคนพิการ กิจวัตรประจำวัน การเตรียมคนพิการก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และการนำคนพิการสู่สังคม
  5. ความรู้เรื่องการฟื้นฟูสมรรถภาพเบื้องต้น และการปฐมพยาบาล ความรู้ เกี่ยวกับหน่วยงานที่ดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพเบื้องต้นและการปฐมพยาบาล รวมทั้งการประสานส่งต่อ
  6. จิตวิทยาเบื้องต้น และการสร้างมนุษยสัมพันธ์
  7. การป้องกันการถูกละเมิด ทั้งคนพิการและผู้ช่วยคนพิการ

- หลักสูตรผู้ช่วยคนพิการชำนาญการ ระยะเวลาและรายละเอียดเนื้อหาตามแต่ละสมาคม กำหนดในระบะต่อไป

เป็นความรู้ ความสามารถเฉพาะในแต่ละประเภทความพิการ ซึ่งผู้ช่วยคนพิการสามารถฝึกทักษะเฉพาะด้าน เพื่อนำไปปฏิบัติงานเกี่ยวกับคนพิการที่ต้องรับผิดชอบ หรือต้องการที่จะศึกษาเพื่อให้มีทักษะเฉพาะด้าน เพื่อสามารถให้คำแนะนำเด็ก และผู้ปกครองได้ หรือนำไปฝึกคนพิการได้ต่อเนื่อง “ต่อยอดได้ สามารถถ่ายทอดได้ สามารถถ่ายทอดทักษะชีวิต ทักษะสังคม การเรียนรู้ การฝึกทักษะกิจวัตรประจำวัน การทักษะการสื่อสารให้กับคนพิการได้ การกำหนดเนื้อหาหลักสูตรเฉพาะด้านหรือเฉพาะความพิการนั้น ต้องให้คนพิการหรือผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับความพิการประเภทนั้นๆ คนพิการประเภทต่างๆ เป็นผู้กำหนดรายละเอียดของเนื้อหา ซึ่งเนื้อหาหลัก หรือความสามารถเฉพาะ ได้แก่

1. ความรู้ ทักษะในการช่วยเหลือคนพิการรุนแรง เช่น การให้อาหารทางสายยาง การสวนปัสสาวะ การขับถ่าย การทำแผลกดทับ การดูแลแผล ดูแลความเสี่ยงจากการติดเชื้อ การป้องกันการชัก การจัดทำที่เหมาะสม และการป้องกันข้อติด เป็นต้น
2. ความรู้การป้องกันความพิการรุนแรง/การป้องกันไม่ให้เกิดความพิการเพิ่มขึ้น
3. การเฝ้าระวังความเสี่ยง/โรคหรือสิ่งที่พึงระวังในคนพิการ เช่น การเป็นกรดไหลย้อน การชัก
4. การปฐมพยาบาลเบื้องต้น
5. จิตวิทยาคนพิการ และมีทักษะชีวิต
6. การฝึกทักษะ O&M ในกลุ่มคนตาบอด
7. การฝึกทักษะการสื่อสารในกลุ่มบุคคลออทิสติก เช่น ทักษะการสื่อสาร ทักษะทางสังคม การเล่น การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อย่อย ทักษะการรับรู้ขนาด ระยะ การสัมผัส การรับรู้ เรียนรู้ และทักษะกิจวัตรประจำวัน
8. การฝึกทักษะการช่วยเหลือคนพิการทางการเรียนรู้ ฝึกการเรียนรู้เรื่องต่างๆ ได้แก่ การฝึกการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ และการเรียนรู้ต่างๆ

4.2 ผู้สมัครต้องผ่านการฝึกอบรม และได้รับประกาศนียบัตร

4.3 ผู้สมัครผ่านการทดลองงาน 3 เดือน

4.4 ประกาศการเป็นผู้ช่วยคนพิการทั่วไป

- หน่วยงานจัดฝึกอบรม เป็นหน่วยงานที่มีความพร้อม เป็นที่ยอมรับ ด้านการฝึกอบรมผู้ช่วยคนพิการ และต้องสามารถฝึกอบรมได้ตามหลักสูตรที่ พก. กำหนดไว้ ในระยะแรกอาจจะเป็นหน่วยงาน พก. แต่ในระยะยาวเป็น อปท.ในพื้นที่ หรือหน่วยงานที่ผู้ว่าราชการเป็นผู้มอบหมายให้ หรืออาจจะเป็นกลุ่ม Self help group เป็นหน่วยงานหลัก

- การสนับสนุนงบประมาณในการฝึกอบรม ในระยะเริ่มต้น พก. ต้องให้การสนับสนุนในการฝึกอบรมผู้ช่วยคนพิการ

5. การปฏิบัติงานผู้ช่วยคนพิการ

5.1 ขั้นตอนการขอผู้ช่วยคนพิการ

- 1) คนพิการ/ผู้ดูแลยื่นความจำนงขอผู้ช่วยคนพิการที่ระบุนาภารกิจของผู้ช่วยคนพิการ ต้องปฏิบัติ พร้อมแนบเอกสารที่เกี่ยวข้อง ให้กับหน่วยจัดบริการผู้ช่วยคนพิการ (ระยะทดลองยื่นกับ พมจ.)
- 2) หน่วยจัดบริการรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบเอกสาร
- 3) ส่งให้ทีมสหวิชาชีพ เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นผู้ช่วยคนพิการตามบัญชีภารกิจ ความต้องการผู้ช่วยคนพิการ เพื่อจัดบริการตามความต้องการจำเป็น และจำนวน ชั่วโมงที่ควรจะได้รับบริการผู้ช่วยคนพิการ
- 4) ทีมสหวิชาชีพตัดสินใจร่วมกับคนพิการและครอบครัวถึงภารกิจของผู้ช่วยคนพิการ
- 5) หน่วยจัดบริการจัดคัดเลือกผู้ช่วยคนพิการ โดยคนพิการจะเป็นผู้สัมภาษณ์คัดเลือก โดยสถานที่สัมภาษณ์ควรเป็นสถานที่กลาง เช่น สอ. อบต.
- 6) หน่วยจัดบริการต้องทำความเข้าใจแนวคิดการดำรงชีวิตอิสระและการมีผู้ช่วยคนพิการ ตลอดจนแนวทางปฏิบัติของผู้ช่วยคนพิการ
- 7) ทำสัญญาจ้าง ระหว่างคนพิการกับผู้ช่วยคนพิการ ตามภารกิจงานและระยะเวลา
- 8) ทดลองงาน 3 เดือน และมีการประเมินผลตามตัวชี้วัดที่ชัดเจน

5.2 ระบบสนับสนุนผู้ช่วยคนพิการ

- 1) หน่วยจัดบริการผู้ช่วยคนพิการ ควรประสานทีมสหวิชาชีพ เพื่อให้คำปรึกษา แนะนำ ผู้ช่วยคนพิการ และคนพิการโดยเฉพาะกรณีที่มีปัญหาซับซ้อน
- 2) การสนับสนุนเครื่องมือ แบบฟอร์มต่างๆ และอุปกรณ์ที่จำเป็น เช่น แบบบันทึก ประวัติคนพิการแบบบันทึกรายชื่อคนพิการที่ต้องการผู้ช่วยคนพิการ คู่มือการทำงาน ของผู้ช่วยคนพิการ อุปกรณ์บางอย่างสำหรับคนพิการรุนแรง เช่น เครื่องมือ สัญญาณ เรียกผู้ช่วยคนพิการด้วยเสียงหรือแสง แบบฟอร์มต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น 1) แบบบันทึก ประวัติคนพิการ 2) แบบบันทึกการติดตาม 3) แบบการประชุม Case Conference 4) แบบพัฒนารายบุคคล 5) ตารางการปฏิบัติงาน และ 6) การประเมินความพึงพอใจ
- 3) หน่วยจัดบริการควรสนับสนุน ค่าเดินทาง ที่พักอาศัย การรักษาพยาบาล
- 4) ระบบสนับสนุนอื่นๆ เช่น มีการประกันความมั่นคงในการเป็นผู้ช่วยคนพิการ มีงานทำ อย่างต่อ ทำเป็นอาชีพ ควรเปิดโอกาสให้ผู้ช่วยคนพิการอบรมเพื่อเลื่อนระดับ และ เพิ่มค่าตอบแทน มีวันหยุดให้ผู้ช่วยคนพิการโดยให้หยุด 1 วัน/สป. และสะสมวันหยุด

5.3 มาตรการการคุ้มครองผู้ใช้บริการและผู้ช่วยคนพิการ

- 1) ต้องมีเวทีที่แจ้งความเข้าใจของบทบาท หน้าที่ของทั้ง 2 ฝ่าย
- 2) เปิดช่องทางการเปลี่ยนผู้ช่วยคนพิการ เมื่อพบอุปสรรคของการทำงานด้วยกัน
- 3) มีสัญญาการว่าจ้าง ตามภาระงานของผู้ช่วยคนพิการ
- 4) หน่วยจัดบริการสามารถขึ้นทะเบียนผู้ช่วยคนพิการที่ไม่เหมาะสม
- 5) หน่วยจัดบริการต้องมีผู้ช่วยคนพิการสำรองอย่างน้อย 2 คนเป็นหญิง 1 คน ชาย 1 คน
- 6) จัดทำทะเบียนผู้ช่วยคนพิการ เพื่อสามารถจัดบริการและเป็นการป้องกัน คุ้มครองทั้งคนพิการและผู้ช่วยคนพิการ สามารถตรวจสอบข้อมูล/ประวัติ
- 7) คนพิการที่ใช้บริการควรได้รับความรู้อย่างละเอียด และมีระบบ peer counseling ช่วยในกรณีที่มีปัญหา
- 8) กรณีคนพิการร้องขอให้ผู้ช่วยคนพิการทำในสิ่งที่ไม่อยู่ในบทบาทของผู้ช่วยคนพิการ คนพิการจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบ และหากให้ผู้ช่วยคนพิการทำในสิ่งที่ไม่เหมาะสม ผู้ช่วยคนพิการมีสิทธิหยุด หรือยกเลิกการปฏิบัติงานเช่นเดียวกัน
- 9) มีระบบข้อมูลของจริงที่เป็นความลับ มีการจัดเก็บข้อมูลของคนพิการที่ใช้บริการ และผู้ช่วยคนพิการ เพื่อเป็นประโยชน์และการคุ้มครองทั้งคนพิการ และผู้ช่วยคนพิการ เช่น กรณีที่พบว่าคนพิการนั้น มีแนวโน้มชอบคนที่เป็นเพศเดียวกัน และอาจกระทำต่อผู้ช่วยคนพิการ หรือคนพิการทำต่อผู้ช่วยคนพิการก็ตามจะได้ป้องกันได้
- 10) ควรมีระบบคุ้มครองผู้บริโภค สำหรับคนพิการ และระบบคุ้มครองสิทธิและความปลอดภัยของผู้ช่วยคนพิการ ซึ่งเป็นมาตรการเชิงปกป้อง ไม่ใช่ควบคุม
- 11) มีระบบตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้ช่วยคนพิการ มีคณะกรรมการสุ่มตรวจสอบจากคนพิการ ครอบครัวและผู้ช่วยคนพิการมีการสังเกตการณ์ มีคณะกรรมการกำกับติดตามผล ลงสู่ผู้สังเกต ติดตามผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาแนวทางการช่วยเหลือเด็กพิการ ควบคุมมาตรฐานและป้องกันการละเมิดสิทธิ

5.4 การติดตาม ประเมินผล

- 1) พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) และคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการจังหวัดควรร่วมจัดตั้งเป็นคณะกรรมการกำกับ ติดตาม ประเมินผล และรับรองเงื่อนไขระดับจังหวัด ตลอดจนเป็นผู้ติดตาม ประเมินผล ผู้ช่วยคนพิการและให้การคุ้มครองกรณีละเมิดสิทธิคนพิการ คณะกรรมการ ประกอบด้วย 4 ส่วน
  1. สถานีอนามัย เป็นศูนย์การจัดบริการ ให้คำแนะนำ
  2. ทีมสหวิชาชีพ เช่น แพทย์ พยาบาล นักกายภาพ นักสังคมสงเคราะห์ เป็นผู้ประเมินความต้องการจำเป็นที่ต้องมีผู้ช่วยคนพิการ
  3. อปท. และผู้นำชุมชน

4. คนพิการ / ครอบครัวคนพิการหรือองค์กรคนพิการ
- 2) ทีมสหวิชาชีพประจำตำบลหรืออำเภอ เพื่อติดตามคุณภาพงานของหน่วยจัดบริการ หรือคุณภาพการให้บริการของผู้ช่วยคนพิการ
- 3) มีหน่วยดูแลกำกับที่ควบคุมมาตรฐาน โดยทำเป็นต้นแบบและให้กลุ่มในพื้นที่พัฒนาเป็นผู้ช่วยคนพิการได้ โดยมีการพัฒนาทีมแกนนำ (Core Team) ซึ่งต้องขึ้นทะเบียน และมีการตรวจสอบแบบสำรวจ
- 4) ในระยะเริ่มต้นของโครงการ พก. ควรจัดตั้งงบประมาณรองรับในระยะที่เป็นโครงการนำร่อง โดยโอนเงินจากส่วนกลางสู่หน่วยจัดบริการ โดยมี สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด(พมจ.) เป็นผู้ตรวจสอบ ติดตาม รายงานจากผู้ช่วยคนพิการ

การศึกษาในครั้งนี้ พบว่า ทั้งในส่วนของผู้เชี่ยวชาญในแต่ละประเภทความพิการ หน่วยงานที่ให้บริการ และจากการจัดสนทนากลุ่ม มีความเห็นสอดคล้องกัน และมีความเห็นเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การสนับสนุนผู้ช่วยคนพิการและค่าตอบแทน และการบริหารจัดการการให้บริการผู้ช่วยคนพิการดังต่อไปนี้

1 ประเภทภารกิจของผู้ช่วยคนพิการ

จากการจัดสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์ระดับลึกหน่วยงาน สัมภาษณ์ระดับลึกผู้เชี่ยวชาญทุกประเภทความพิการ ทุกฝ่ายมีความเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับการแบ่งภารกิจของผู้ช่วยคนพิการ โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่มงานใหญ่ๆ ได้แก่

1. **ผู้ช่วยคนพิการทั่วไป** กลุ่มนี้จะเป็นคนพิการที่มีความสามารถช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวันได้ระดับหนึ่ง และสามารถดำรงชีวิตในครัวเรือนได้พอสมควร ดังนั้น ผู้ช่วยคนพิการจึงไม่จำเป็นต้องมีความสามารถเป็นพิเศษ แต่สามารถช่วยเหลือคนพิการเบื้องต้นได้ แบ่งเป็นภารกิจย่อย 3 ภารกิจ ได้แก่
  - การสนับสนุนเกี่ยวกับกิจวัตรประจำวัน เช่น การอาบน้ำ ล้างหน้า ทำความสะอาดร่างกาย เช็ดตัว แต่งตัว ป้อนข้าว หวีผม ตัดเล็บ เป็นต้น
  - การสนับสนุนให้คนพิการใช้ชีวิตในครอบครัว เช่น การปรุงอาหาร เตรียมอาหาร ยกอาหาร ล้างภาชนะใส่อาหาร เก็บกวาดบ้านเรือน เก็บที่นอน เป็นต้น
  - การนำพาคนพิการออกสู่สังคม เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เช่น การพาคนพิการไปทำงาน ไปธุระ ไปพักผ่อน ทำกิจกรรมนันทนาการต่างๆ ซึ่งจำเป็นต้องมีผู้ช่วยคนพิการที่ไม่ต้องใช้ทักษะ/ความสามารถเฉพาะด้าน

2. **ผู้ช่วยคนพิการเฉพาะด้าน** เป็นกลุ่มคนพิการที่ช่วยเหลือตนเองได้น้อย หรือไม่ได้เลย ในการทำกิจวัตรประจำวัน การใช้ชีวิตในครัวเรือน และการออกสู่สังคม ผู้ช่วยคนพิการ จึงต้องมีความสามารถเฉพาะ ช่วยสนับสนุนคนพิการให้สอดคล้องตามความต้องการ จำเป็นในแต่ละประเภทความพิการของคนพิการแต่ละคน ได้แก่
  - การช่วยเหลือคนพิการหรือการดูแลให้คนพิการทำกิจวัตรประจำวันได้เอง หรือทำโดย มีผู้ช่วยช่วยในบางระดับ เช่น การยก เคลื่อนย้ายคนพิการ การอาบน้ำ ล้างหน้า แปรงฟัน เช็ดตัว ใส่เสื้อผ้า
  - การช่วยเหลือการดำรงชีวิตในครัวเรือน เช่น การปรุงอาหาร เตรียมอาหาร ทำอาหาร เพื่อคนพิการรับประทานเอง หรือป้อนอาหาร เก็บทำความสะอาดอุปกรณ์เครื่องใช้ ในครัว ในบ้าน
  - การเตรียมความพร้อมตัวคนพิการ อุปกรณ์เครื่องช่วย เพื่อออกสู่สังคม ทำกิจกรรม ต่างๆ ที่คนพิการต้องการ
  - การจัดทำนั่ง ทำนอน การใส่สายปัสสาวะ การให้อาหารทางสายยาง การดูดเสมหะ การกระตุ้นพัฒนาการ การปรับพฤติกรรมเด็ก / คนพิการ การเตรียมความพร้อม ทักษะทางสังคม เช่น การใช้จ่ายเงิน การใช้รถยนต์สาธารณะ การใช้บริการ สาธารณะ ตลอดจนการรู้จักวิธีการให้ข้อมูลข่าวสาร
3. **ผู้ช่วยคนพิการพิเศษ** เป็นภารกิจเฉพาะของคนพิการที่ประสงค์ให้ผู้ช่วย ช่วยเหลือเช่น การช่วยจับบันทึกการประชุม อบรม สัมมนา การช่วยให้ความรู้ ฝึกทักษะการ ลอกเลียนแบบ การอ่าน การเขียน การคำนวณ เป็นต้น

2 ค่าตอบแทนผู้ช่วยคนพิการ

จากการศึกษาสัมภาษณ์ระดับลึกในทุกกลุ่ม และการสนทนากลุ่มมีความเห็นเหมือนกัน เกี่ยวกับการให้ค่าตอบแทน โดยคิดเป็นชั่วโมงๆ ละ 50 บาท การกำหนดค่าตอบแทน การจ่าย ค่าตอบแทน สามารถกำหนดเป็นหลักคิด 2 รูปแบบ ได้แก่

- 1) **ผู้ช่วยคนพิการทั่วไป** การกำหนดค่าตอบแทนเป็นรายชั่วโมง ไม่ต้องการทักษะ ความสามารถพิเศษมากนัก เช่น กลุ่มงานที่ 1 กิจวัตรประจำวัน การทำความสะอาด ร่างกาย กลุ่มงานที่ 2 การปรุงอาหาร จัดเตรียมอาหาร/ป้อนอาหาร การทำความสะอาด อุปกรณ์เครื่องใช้ในครัว กลุ่มงานที่ 3 การยก เคลื่อนย้าย เตรียมความพร้อมคนพิการ เช่น ใส่เสื้อผ้า แต่งตัว การจัดทำนั่ง การเตรียมเอกสาร บัตรต่างๆ ของใช้ อุปกรณ์ต่างๆ สำหรับ คนพิการ เพื่อร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ในสังคม กำหนดค่าตอบแทน 50 บาท/ชั่วโมง ไม่ควร เกินวันละ 8 ชั่วโมง หรือไม่เกิน 300 บาท/วัน

- 2) ผู้ช่วยคนพิการเฉพาะ หรือมีความรุนแรง กำหนดค่าตอบแทนชั่วโมงละ 50 บาท ซึ่งผู้ช่วยคนพิการต้องปฏิบัติภารกิจย่อย 3 กลุ่มงาน และต้องเพิ่มภารกิจการฟื้นฟูสมรรถภาพ หรือการกระตุ้นพัฒนา หรือการเตรียมความพร้อม ซึ่งภารกิจที่เพิ่มขึ้นนี้ ค่าตอบแทนควรเพิ่มมากขึ้นด้วย

กรณีที่ใช้การเหมาจ่ายเป็นรายเดือนๆ ควรมีอัตราที่เดือนละ 8,000 บาท ซึ่งการคิดค่าใช้จ่ายแบบนี้จะมีอัตราที่สูง อาจจะใช้การถัวเฉลี่ยร่วมด้วย โดยคนพิการ 2 คน หรือ เป็นกลุ่ม สามารถใช้ผู้ช่วยคนพิการร่วมกัน

หลักการกำหนดค่าตอบแทน ได้แก่

- การจ่ายค่าตอบแทนให้กับผู้ช่วยคนพิการ เป็นภารกิจของรัฐ ที่ต้องจัดให้ตามสิทธิของคนพิการ ที่รัฐต้องรับผิดชอบโดยตรง
- ค่าตอบแทนของผู้ช่วยคนพิการ จะพิจารณาจากภารกิจที่ต้องรับผิดชอบของผู้ช่วยคนพิการนั้นๆ
- ค่าตอบแทนตามค่าแรงขั้นต่ำ ต่อวันของจังหวัดนั้นๆ
- ค่าตอบแทนที่มากกว่าค่าตอบแทนผู้ช่วยคนพิการทั่วไป ต้องมีการกำหนดอัตรามาตรฐานกลาง โดยพิจารณา “บัญชีภารกิจความต้องการช่วยเหลือของคนพิการ” ซึ่งการกำหนดค่าตอบแทน อาจต้องพิจารณาจาก
  - สัดส่วนชั่วโมง / กิจกรรมหรือภารกิจที่ต้องรับผิดชอบ
  - ลักษณะงาน หรือกิจกรรม หนัก เบา หรือ ยาก ง่าย
  - ความเสี่ยงอันตราย
- ผู้ช่วยคนพิการเฉพาะ หรือคนพิการรุนแรงและต้องมีการฝึกทักษะ หรือฟื้นฟูสมรรถภาพความพิการ หรือกระตุ้นพัฒนาการต่างๆ นั้น หรือต้องมีทักษะบางด้าน ควรได้รับค่าตอบแทนที่สูงกว่า โดยอาจจะใช้วิธีเพิ่มค่าตอบแทนโดยการคิดทักษะละ 20 บาท/ชั่วโมง เช่น การดูแลห่ม การให้อาหารทางสายยาง รวมคิดเป็นค่าตอบแทน 70 บาท/ชั่วโมง หรือรวมวันละไม่เกิน 8 ชั่วโมงโดยคิดค่าตอบแทนไม่เกินวันละ 420 บาท/วัน
- ผู้ช่วยคนพิการเฉพาะด้าน การคิดค่าตอบแทนควรเป็นไปตามข้อตกลงของคนพิการกับผู้ช่วยคนพิการ ซึ่งบริการนอกเหนือจากข้อตกลง หรือบัญชีรายการความต้องการจำเป็น ให้คนพิการเป็นผู้จ่ายเอง

การแบ่งจ่ายค่าตอบแทนให้กับผู้ช่วยคนพิการ ได้แก่

- ในระยะเริ่มต้นของโครงการ พก. ควรจัดตั้งงบประมาณรองรับในระยะที่เป็นโครงการนำร่อง โดยโอนเงินจากส่วนกลางสู่หน่วยจัดบริการ โดยมี สำนักงานพัฒนาสังคม

และความมั่นคงของมนุษยจังหวัด(พมจ.) เป็นผู้ตรวจสอบ ติดตาม รายงานจากผู้ช่วยคนพิการ

- ส่วนระยะต่อไป ภายหลังจากสิ้นสุดโครงการนำร่อง 2 ปี ให้ถ่ายโอนงานผู้ช่วยคนพิการสู่ อบต. ในพื้นที่ เป็นผู้จัดการในเรื่องการเบิก-จ่ายงบประมาณ โดยมีรายงานผลการปฏิบัติงานของผู้ช่วยเหลือและบันทึกการรับบริการของคนพิการ เป็นเอกสารแนบการเบิก-จ่าย

3 ความจำเป็นของคนพิการที่ต้องมีผู้ช่วยคนพิการ

จากการสัมภาษณ์ระดับลึกในกลุ่มคนพิการและครอบครัว มีความสอดคล้องกันทุกกลุ่ม คือ จำเป็นต้องมีผู้ช่วยคนพิการ ไม่เฉพาะคนพิการรุนแรงเท่านั้น เนื่องจากครอบครัวต้องเป็นหลักในการดูแล และให้ความช่วยเหลือคนพิการในทุกด้าน โดยเฉพาะครอบครัวที่มีภาวะเศรษฐกิจทำให้คนพิการไม่ได้รับดูแลหรือช่วยเหลือได้เต็มศักยภาพ การมีผู้ช่วยคนพิการจึงมีความจำเป็น ดังนี้

- 1) เพื่อให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตได้อย่างคนทั่วไป ร่วมกิจกรรมทางสังคมได้ อย่างมีคุณค่าและเท่าเทียม
- 2) เพื่อผ่อนคลายภาระให้ครอบครัว
- 3) เพื่อให้คนพิการที่ไม่มีผู้ดูแล หรือมีผู้ดูแลที่ไม่พร้อมจะดูแลสามารถช่วยเหลือตนเองได้มากขึ้น และนำสู่โอกาสทำกิจกรรมอื่นๆ
- 4) เป็นปัจจัยพื้นฐานที่คนพิการต้องได้รับบริการจากสังคม
  - ทำให้ทุกคนสามารถใช้ได้หรือเรียกว่า Universal Design ที่ทุกคนเข้าถึง เช่น การอ่านหนังสือ ทุกคนอ่านได้ รวมถึงคนตาบอดด้วย ต้องทำให้คนตาบอดสามารถอ่านหนังสือทุกเล่มได้
  - การอำนวยความสะดวกหรือ Assistive Technology เพื่อให้คนพิการสามารถใช้ความสามารถที่มีอยู่ได้อย่างสะดวก เช่น คอมพิวเตอร์ ต้องมีการปรับให้เข้ากับความสามารถของคนพิการแต่ละคน แต่ละประเภท
  - ถึงแม้จะมีทั้งบริการลักษณะ Universal Design และ Assistive Technology แต่คนพิการอาจมีปัญหาเฉพาะหน้าและต้องการผู้ช่วยคนพิการ เช่น ต้องมีคนช่วยให้สามารถอ่านหนังสือได้

4 หลักเกณฑ์ผู้ที่สามารถขอรับบริการผู้ช่วยคนพิการ

ผลการศึกษา จากการสัมภาษณ์ระดับลึกจากกลุ่มคนพิการและครอบครัว หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้เชี่ยวชาญ ทุกประเภทความพิการมีสิทธิได้รับการบริการผู้ช่วยคนพิการโดยมีหลักเกณฑ์ หลักๆ ได้แก่

- 1) มีบัตรประจำตัวคนพิการ
- 2) เป็นคนพิการที่ช่วยตัวเองไม่ได้ หรือช่วยตัวเองได้น้อย

- 3) ไม่มีประวัติกระทำความผิดตามกฎหมาย

5. คุณสมบัติของผู้ช่วยคนพิการ

- 1) อายุ มีการกำหนดช่วงอายุหลากหลาย แต่พบว่าส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงอายุ ต่ำสุดอายุ 18 ปี และสูงสุดอายุ 55 ปี แต่ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มอายุระหว่าง 20 -50 ปี โดยให้เหตุผลว่า ช่วงวัยนี้มีสุขภาพแข็งแรง เป็นช่วงที่เรียนรู้ และมีความกระตือรือร้นสนใจเรียนรู้สิ่ง ซึ่งกลุ่มที่ต้องการผู้ช่วยดูแลคนพิการประเภทความพิการทางสติปัญญา บุคคลออทิสติก หรือความพิการทางการเรียนรู้ ทั้งหน่วยงาน ผู้เชี่ยวชาญ และครอบครัวคนพิการ เกือบทั้งหมดตอบว่า ควรมีอายุไม่น้อยกว่า 25 ปี หรือไม่น้อยกว่า 20 ปี แต่ต้องมีวุฒิภาวะ หรือคนที่เคยมีประสบการณ์การเลี้ยงดูเด็กมาก่อนน่าจะสามารถแยกแยะเรื่องส่วนตัวและทำงานได้ และมีพื้นฐานจิตอาสา
- 2) เพศ หน่วยงานและผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ และคนพิการบางส่วนให้ความเห็นว่าไม่ควรจำกัดเพศ ผู้ช่วยคนพิการกับคนพิการ อาจจะเป็นคนเพศเดียวกันหรือต่างเพศก็ได้ แต่พบว่าส่วนใหญ่ของผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นครอบครัวคนพิการในประเภทความพิการทางสติปัญญา บุคคลออทิสติก หรือคนพิการที่ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ ต้องการผู้ช่วยคนพิการที่เป็นเพศเดียวกับคนพิการโดยเฉพาะคนพิการที่เป็นผู้หญิง เพราะเชื่อว่ามีความปลอดภัยมากกว่าผู้ช่วยคนพิการที่เป็นเพศชาย แต่ความพิการทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกายนั้น ต้องขึ้นอยู่กับความจำเป็นของคนพิการแต่ละคน
- 3) มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง และจิตใจเป็นปกติ เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดให้ความเห็นว่า ผู้ช่วยคนพิการจำเป็นต้องมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง มีจิตใจปกติ เพราะคนพิการเองส่วนใหญ่ก็ไม่สามารถช่วยตนเองได้อยู่แล้วจึงจำเป็นต้องให้ความช่วยเหลือ และคนพิการเองก็มีสุขภาพไม่ค่อยดี หรือส่วนใหญ่จะมีภูมิคุ้มกันต่ำ อาจติดเชื้อหรือป่วยได้ง่าย ผู้ช่วยคนพิการจึงจำเป็นต้องมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง สภาพจิตใจต้องปกติ เพื่อช่วยคนพิการโดยเฉพาะคนพิการในกลุ่มที่ไม่สามารถควบคุมได้ด้วยตนเองอยู่แล้ว เช่น ในกลุ่มเด็กสติปัญญา หรือ ออทิสติก เป็นต้น
- 4) มีความรับผิดชอบ เป็นคุณสมบัติของผู้ช่วยคนพิการที่ทุกกลุ่มที่ให้สัมภาษณ์ ทั้งในส่วนของคนพิการและครอบครัว ผู้เชี่ยวชาญ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและกลุ่มสนทนาให้ความเห็นว่า ผู้ช่วยคนพิการจำเป็นอย่างยิ่งต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่/ภารกิจที่ตนทำตรงต่อเวลา คำนึงถึงแผนงานแต่ละวันของคนพิการเป็นแผนงานแต่ละวันของผู้ช่วยคนพิการด้วย
- 5) การศึกษา ต้องอ่านออกเขียนได้ ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด ทั้งในส่วนของคนพิการและครอบครัว ผู้เชี่ยวชาญ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและกลุ่มสนทนา ให้ความเห็นว่าผู้ช่วย

คนพิการทุกคนอย่างน้อยต้องอ่านออก เขียนได้ เพราะอาจต้องป้อนยา หรือต้องอ่าน เอกสารที่จำเป็นกับคนพิการ จะได้สามารถอ่าน หรือบอกคนพิการได้อย่างถูกต้อง

- 6) ความสามารถในการสื่อสาร พูดจูงใจ กับคนพิการได้เข้าใจ ผู้ให้สัมภาษณ์โดยเฉพาะ ครอบครัวคนพิการทางจิต สติปัญญา และกลุ่มออทิสติก และเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ หรือคนพิการทางการเรียนรู้ ส่วนใหญ่ต้องการให้ผู้ช่วยคนพิการสามารถสื่อสาร พูดจูงใจ กับคนพิการให้เข้าใจ เพื่อจะได้ช่วยให้คนพิการได้รับรู้ เข้าใจ และช่วยหนุนเสริมให้ คนพิการเกิดการเรียนรู้ หรือเกิดการปฏิบัติในแนวทางที่เหมาะสม
- 7) อดทนต่อสภาพแวดล้อม และปัญหาอุปสรรคจากการทำงาน เนื่องจากคนพิการส่วนใหญ่ จะมีความพิการรุนแรง คนพิการและครอบครัวอาจเกิดภาวะความเครียด หรือไม่สามารถ จัดการความเครียดได้ ผู้ช่วยคนพิการจำเป็นต้องเรียนรู้ และปรับตัว มีความอดทนต่อ สภาพแวดล้อมและปัญหาอุปสรรคของคนพิการและครอบครัวในระหว่างการปฏิบัติงาน
- 8) สามารถแก้ไขปัญหาลักษณะเฉพาะหน้า เพื่อให้การช่วยเหลือแก่คนพิการ โดยเฉพาะกรณีที่ คนพิการกำลังอยู่ในสภาพที่อาจได้รับอันตรายได้ เช่น การเกิดอุบัติเหตุ
- 9) ความคิดสร้างสรรค์ สามารถเชื่อมโยง หรือบูรณาการการเรียนรู้กับธรรมชาติหรือกิจวัตร ประจำวันของเด็กได้ ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดในกลุ่มครอบครัวที่มีลูกเป็นเด็กพิการ โดยเฉพาะความพิการทางสติปัญญา ออทิสติก หรือปัญหาทางการเรียนรู้ ต้องให้ผู้ช่วย คนพิการสามารถช่วยฝึกเด็กให้ช่วยเหลือตนเอง ฝึกให้รู้จักรับผิดชอบ ช่วยฝึกการเรียนรู้ ตามสภาพความพิการของเด็กเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้โดยเชื่อมโยงกับสภาพที่เกิดขึ้นจริง ในชีวิตประจำวัน และกิจวัตรประจำวันของเด็ก
- 10) เป็นต้นแบบให้กับเด็ก / คนพิการได้ ผู้ให้สัมภาษณ์โดยเฉพาะครอบครัวประเภทความ พิการทางสติปัญญา บุคคลออทิสติก และความพิการทางการเรียนรู้ มีความเห็นว่า ผู้ช่วย คนพิการควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เนื่องจากคนพิการกลุ่มนี้จะเลียนแบบ และไม่สามารถแยกแยะได้ดี เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่เหมาะสมให้กับเด็กพิการด้วย
- 11) เป็นคนในเครือญาติหรือนอกเครือญาติก็ได้ ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ทั้งในส่วน ของ ครอบครัวคนพิการ ผู้เชี่ยวชาญ ให้ความเห็นว่า ผู้ช่วยคนพิการจะเป็นเครือญาติหรือนอก เครือญาติก็ได้ โดยครอบครัวคนพิการให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า การที่เครือญาติจะเป็นผู้ที่ให้ ความดูแลอยู่แล้ว แต่ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของหน่วยบริการ แต่จากการจัดกลุ่ม สันทนา พบว่า ทางภาคใต้ ให้ความเห็นว่า “ผู้ช่วยคนพิการ ควรเป็นคนในชุมชน เช่น อสม. และต้องมีทักษะ มีความรู้พื้นฐาน หรือมีประสบการณ์ในการดูแลคนพิการ และสามารถ ประสานกับโรงพยาบาลได้” ในขณะที่บางส่วนเห็นว่าไม่ควรเป็นบุคคลในเครือญาติ เพราะมีแนวโน้มจะทำให้คนพิการตามความคิดเห็นของครอบครัว คนพิการจะไม่ค่อยได้

แสดงออก เพราะด้วยความเกรงใจ ไม่กล้าขอความช่วยเหลือ แต่ควรเป็นคนในชุมชน เช่น อสม. ซึ่งแต่ต้องมีทักษะ มีความรู้พื้นฐาน หรือมีประสบการณ์ในการดูแล

- 12) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับคนพิการและครอบครัว จากการศึกษาพบว่า ทุกกลุ่มของผู้ให้สัมภาษณ์ และจากจัดกลุ่มสนทนา มีความเห็นว่า “ผู้ช่วยคนพิการต้องเป็นคนที่มีความสัมพันธ์ดี สามารถทำงานกับคนพิการและเข้ากับคนในครอบครัวได้
- 13) ต้องสอบผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรที่กำหนด จากการศึกษาพบว่า ทุกกลุ่มมีความเห็นที่สอดคล้องกันไปในทิศทางเดียวกัน คือ ผู้ช่วยคนพิการทุกคนต้องผ่านการอบรมตามหลักสูตรที่กำหนด เพื่อให้มีความรู้ มีความเข้าใจและเกิดทักษะในการปฏิบัติงาน
- 14) ต้องมีเจตคติต่อการส่งเสริมพัฒนาการของคนพิการ บนฐานสิทธิ ที่ทุกกลุ่มที่ได้สัมภาษณ์ให้ความเห็นเหมือนกัน ว่าคนพิการมีสิทธิและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกับทุกคน การปฏิบัติต่อคนพิการต้องปฏิบัติด้วยความเคารพในสิทธิคนพิการ เคารพในสิ่งที่คนพิการคิดและตัดสินใจ และปฏิบัติหน้าที่ตามที่คนพิการต้องการให้ทำ มิใช่เป็นการคิดแทนคนพิการ

6. ความรู้ ความสามารถ/ทักษะของผู้ช่วยคนพิการ

ผลการสัมภาษณ์ระดับลึกในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้เชี่ยวชาญในและการจัดกลุ่มสนทนา สรุปความรู้ ความสามารถที่ผู้ช่วยคนพิการควรมี เพื่อนำไปสู่การพัฒนาจัดทำหลักสูตรการอบรมผู้ช่วยคนพิการ โดยจัดแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. หลักสูตรพื้นฐาน / ความรู้เบื้องต้นที่ผู้ช่วยคนพิการต้องได้รับการอบรม

ความรู้ ความสามารถในเบื้องต้น คือผู้ที่จะเป็นผู้ช่วยคนพิการต้องมีความรู้ หรือผ่านการอบรมหลักสูตรผู้ช่วยคนพิการพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหา หรือความรู้หลักๆ ที่ผู้ช่วยคนพิการต้องมีความรู้ความเข้าใจ และมีทักษะในการช่วยเหลือคนพิการเบื้องต้น ได้แก่

- 1) ความรู้เกี่ยวกับความพิการทุกประเภทความพิการ
- 2) สิทธิคนพิการ
- 3) ความรู้พื้นฐานเบื้องต้นในการดูแลคนพิการประเภทต่างๆ เช่น การดูแลในกิจวัตรประจำวัน การกินยา การพึ่งระวัง/ป้องกันไม่ให้เกิดอันตรายต่อคนพิการ
- 4) หลักคิดแนวคิด และภารกิจของการเป็นผู้ช่วยคนพิการตามแนวคิดการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ
- 5) การปรับตัว และการทำงานกับคนพิการและครอบครัว
- 6) การเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชนที่เกี่ยวข้องกับคนพิการในพื้นที่นั้นๆ
- 7) สถานการณ์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับความพิการ เพื่อเป็นข้อมูลในการประสานส่งต่อ หรือขอความช่วยเหลือกรณีที่ผู้ช่วยคนพิการมีเหตุฉุกเฉิน หรือต้องประสานความช่วยเหลือ

2. หลักสูตรเฉพาะความพิการ

ความรู้ ความสามารถเฉพาะในแต่ละประเภทความพิการ ซึ่งผู้ช่วยคนพิการสามารถฝึกทักษะเฉพาะด้าน เพื่อนำไปปฏิบัติงานเกี่ยวกับคนพิการที่ต้องรับผิดชอบ หรือต้องการที่จะศึกษาเพื่อให้มีทักษะเฉพาะด้าน เพื่อสามารถให้คำแนะนำเด็ก และผู้ปกครองได้ หรือนำไปฝึกคนพิการได้ต่อเนื่อง “ต่อยอดได้ สามารถถ่ายทอดได้ สามารถถ่ายทอดทักษะชีวิต ทักษะสังคม การเรียนรู้ การฝึกทักษะกิจวัตรประจำวัน การทักษะการสื่อสารให้กับคนพิการได้ ซึ่งเนื้อหาหลัก หรือความสามารถเฉพาะ ได้แก่

- 1) ความรู้ ทักษะในการช่วยเหลือคนพิการรุนแรง เช่น การให้อาหารทางสายยาง การสวนปัสสาวะ การขับถ่าย การทำแผลกดทับ การดูแลแผลกดทับ การดูแลความเสี่ยงจากการติดเชื้อ การป้องกันการชัก การจัดทำที่เหมาะสม และการป้องกันข้อติด เป็นต้น
- 2) ความรู้การป้องกันความพิการรุนแรง/การป้องกันไม่ให้เกิดความพิการเพิ่มขึ้น
- 3) การเฝ้าระวังความเสี่ยง/โรคหรือสิ่งที่พึงระวังในคนพิการ เช่น การเป็นกรดไหลย้อน การชัก
- 4) การปฐมพยาบาลเบื้องต้น
- 5) จิตวิทยาคนพิการ และมีทักษะชีวิต
- 6) การฝึกทักษะ O&M ในกลุ่มคนตาบอด
- 7) การฝึกทักษะการสื่อสารในกลุ่มบุคคลออทิสติก เช่น ทักษะการสื่อสาร ทักษะทางสังคม การเล่น การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อย่อย ทักษะการรับรู้ขนาด ระยะ การสัมผัส การรับรู้ เรียนรู้ และทักษะกิจวัตรประจำวัน
- 8) การฝึกทักษะการช่วยเหลือคนพิการทางการเรียนรู้ ฝึกการเรียนรู้เรื่องต่างๆ ได้แก่ การฝึก การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ และการเรียนรู้ต่างๆ

7 ระบบการบริหารผู้ช่วยคนพิการ

จากข้อมูลจากการจัดกลุ่มสนทนา 4 ภาค การสัมภาษณ์ระดับลึกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้เชี่ยวชาญในทุกประเภทความพิการ ได้ให้ข้อคิดเห็นต่อระบบการบริหารผู้ช่วยคนพิการเชิงเปรียบเทียบ ในตารางที่ 4.16

ตารางที่ 4.16 : เปรียบเทียบระบบการบริหารผู้ช่วยคนพิการจากกลุ่มสนทนา 4 ภาค หน่วยงานและผู้เชี่ยวชาญทุกประเภทความพิการ

ความเห็นของหน่วยงาน	ความเห็นของการสนทนากลุ่ม	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
1. หน่วยจัดบริการผู้ช่วยคนพิการ		
• เป็นหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนก็ได้ที่เกี่ยวข้องการจัดบริการ การช่วยเหลือคนพิการ โดยเฉพาะศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการที่พร้อมจะจัดบริการ	• พมจ. สถานีอนามัย อบต./เทศบาลที่อยู่ใกล้ชิดกับคนพิการ ที่จะให้บริการได้สะดวก รวดเร็ว สถานะขององค์กรจึงเป็นองค์กรภาครัฐที่ผนวกรวมกิจกรรมผู้ช่วยคนพิการในระดับ	• อบต. สถานีอนามัย ศูนย์การศึกษาพิเศษ องค์กรเอกชน โรงพยาบาล สมาคม/มูลนิธิด้านคนพิการ แต่ต้องได้รับมาตรฐานองค์กรจาก พก. • ควรมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสังคมใน

ความเห็นของหน่วยงาน	ความเห็นของการสนทนากลุ่ม	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
หรือ กลุ่ม Self help group หรือ อาจเป็นหน่วยงานอื่นๆ เช่น สอ. ร.พ. หรือหน่วยงานที่มีการจัดบริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ อยู่แล้วแต่ต้อง ผ่านการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานองค์กรคนพิการ และมีความพร้อมที่จะจัดบริการผู้ช่วยคนพิการ	หนึ่ง	ด้านแนวคิด “การดำรงชีวิตอิสระ” ควบคู่ไปกับผู้ช่วยคนพิการ • ควรมีการสำรวจความต้องการของคนพิการที่ต้องการใช้บริการผู้ช่วยเหลือคนพิการ ว่ามีจำนวนเท่าไร เพื่อมากำหนดจำนวนผู้ช่วยคนพิการควรมีเท่าไร ซึ่งอาจอยู่เป็นสัดส่วนผู้ช่วยคนพิการจำนวน 1 คนต่อจำนวนคนพิการ 1 – 2 คน ตามสภาพร่างกายของคนพิการ ซีด ความสามารถของผู้ช่วยคนพิการและพื้นที่ที่อยู่ใกล้ – ใกล้บ้านคนพิการ
2. การค้นหาและคัดเลือกผู้ช่วยคนพิการ		
• พมจ.ประกาศรับสมัครผ่านหน่วยงานในชุมชน เพราะหน่วยงานในชุมชนรู้จักจำนวน ความต้องการของคนพิการ และคนในชุมชนมีความใกล้ชิดรู้จักคนพิการเป็นอย่างดี • เป็นคนในครอบครัว หรือนอกครอบครัวก็ได้ • คัดเลือกตามคุณสมบัติของผู้ช่วยคนพิการ • สัมภาษณ์ และทดสอบทางจิตวิทยา หรือทดสอบลักษณะนิสัย วุฒิภาวะทางอารมณ์ เพื่อประเมินทัศนคติ ความคิดเชิงบวก หรือไม่ การอยู่ร่วมกับคนพิการ	<u>ในระยะเริ่มต้นโครงการนำร่อง</u> • พมจ. ประกาศรับสมัครผู้ที่สนใจในชุมชน โดยผ่านเครือข่ายต่างๆ ของคนพิการ หน่วยงานและสื่อต่างๆ ที่รวมถึงคุณสมบัติของผู้ช่วยคนพิการตามที่กำหนด • เป็นคนในครอบครัวหรือนอกครอบครัวก็ได้ • คุณสมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการเป็นผู้ช่วยคนพิการ ได้แก่ การมีประสบการณ์จาก อสม. อพม. หรือ อพมก. มาระดับหนึ่ง • ผู้ที่สนใจเป็นผู้ช่วยคนพิการ สามารถจดแจ้งกับ พมจ. เพื่อดำเนินการคัดเลือก ตรวจสอบคุณสมบัติ <u>ระยะการถ่ายโอนสู่หน่วยจัดบริการ</u> • กระบวนการค้นหาและคัดเลือกผู้ช่วยคนพิการให้เป็นบทบาทของหน่วยบริการในพื้นที่นั้น	• ควรเป็นคนนอกครอบครัว เพราะจะมีอิทธิพล • ควรมีแบบประเมินตรวจสอบทางจิตวิทยา • ควรมีทีมสหวิชาชีพเป็นคณะกรรมการ การคัดเลือกผู้ช่วยคนพิการ
3. การฝึกอบรมผู้ช่วยคนพิการ		
• พก. เป็นผู้จัดทำหลักสูตรกลาง เป็นหลักสูตรบังคับ ทุกหน่วยงานที่จัดอบรมจะต้องใช้หลักสูตรกลาง • ผู้จัดอบรม จะเป็นใครจัดอบรมก็ได้ แต่ต้องใช้หลักสูตรและ	• พก. จัดทำร่างหลักสูตรกลางการฝึกอบรมผู้ช่วยคนพิการ โดยแบ่งเป็น 2 หลักสูตร ได้แก่ 1. หลักสูตรพื้นฐาน 2. หลักสูตรผู้ช่วยคนพิการเฉพาะด้าน (รายละเอียดจะอยู่ในบทที่ 5)	• มีหลักสูตรกลาง เป็นหลักสูตรบังคับ ทุกหน่วยงานที่จัดอบรมจะต้องอบรมและปฏิบัติตามหลักสูตร • การจัดฝึกอบรมความเป็นหน่วยงานที่มีความพร้อม เป็นที่ยอมรับ ด้านการฝึกอบรมผู้ช่วยคนพิการ และต้อง

ความเห็นของหน่วยงาน	ความเห็นของการสนทนากลุ่ม	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
กระบวนการอบรมผู้ช่วยคนพิการตามหลักสูตรกลาง • ในระยะแรกอาจจะเป็นหน่วยงาน พก. แต่ในระยะยาวเป็น อปท.ในพื้นที่ หรือหน่วยงานที่ผู้ว่าราชการเป็นผู้มอบหมายให้ หรืออาจจะเป็นกลุ่ม Self help group เป็นหน่วยงานหลัก		สามารถฝึกอบรมได้ตามหลักสูตรที่ พก. กำหนดไว้ • ในระยะเริ่มต้นของโครงการ พก. อาจต้องลงทุนการฝึกอบรมผู้ช่วยคนพิการในระดับหนึ่งก่อน แล้วจึงขยายผลต่อไป โดยเฉพาะสำหรับหลักสูตรพื้นที่กลุ่มผู้ช่วยคนพิการเฉพาะด้าน • หลักสูตรการฝึกอบรมผู้ช่วยคนพิการกลุ่มพิเศษ เป็นหน้าที่ของผู้ช่วยคนพิการจะแสวงหาการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งค่าใช้จ่ายในการอบรมจะต้องเป็นผู้ช่วยคนพิการเอง เพราะตนเองจะได้รับประโยชน์จากค่าตอบแทนที่สูงขึ้น
4. กระบวนการและขั้นตอนของผู้ช่วยคนพิการ		
• ต้องมีรายชื่อหน่วยบริการผู้ช่วยคนพิการ และรายชื่อผู้ช่วยคนพิการ เพื่อให้คนพิการได้รับรู้สามารถเข้าถึงและใช้บริการได้ • หน่วยบริการผู้ช่วยคนพิการต้องมีฐานข้อมูลผู้ช่วยคนพิการในพื้นที่ • ติดต่อขอรับบริการผู้ช่วยคนพิการสามารถติดต่อได้โดยตรงที่หน่วยบริการ หรือ Download ไปสมัคร และกรอกรายละเอียดความต้องการผู้ช่วยคนพิการ เช่น ชื่อ ที่อยู่ ต้องบริการ ช่วงเวลาที่ต้องการแล้วส่งไปยังหน่วยบริการ • หน่วยงานบริการผู้ช่วยคนพิการต้องตอบกลับภายในที่กำหนดเพื่อนัดประเมินความต้องการจำเป็นของคนพิการต่อไป • หน่วยงานจัดบริการจะประเมินความต้องการจำเป็นที่ต้องมีผู้ช่วยคนพิการ เพื่อจัดบริการตามความต้องการจำเป็น และจำนวนชั่วโมงที่ควรจะได้รับบริการผู้ช่วยคนพิการ • หน่วยงานจัดบริการจะทำหน้าที่	• คนพิการ / ผู้ดูแล ยื่นความจำเป็นของผู้ช่วยคนพิการ ที่ระบุถึงภารกิจที่ผู้ช่วยคนพิการต้องปฏิบัติ พร้อมแนบเอกสารที่เกี่ยวข้อง ที่หน่วยจัดบริการผู้ช่วยคนพิการที่ได้รับมาตรฐาน • หน่วยจัดบริการรวบรวมข้อมูลจำนวนคนพิการที่ยื่นขอผู้ช่วยคนพิการ ส่งให้กับทีมสหวิชาชีพพิจารณาและตัดสินใจร่วมกับคนพิการถึงภารกิจตามบัญชีภารกิจผู้ช่วยคนพิการ • หน่วยจัดบริการจัดคัดเลือกสัมภาษณ์ผู้ช่วยคนพิการ โดยคนพิการเป็นผู้สัมภาษณ์และตัดสินใจ • ผู้ช่วยคนพิการกับบ้านคนพิการควรอยู่ใกล้กัน • การทำงานของผู้ช่วยคนพิการต้องมีระยะเวลาการทดลองงาน 3-6 เดือน และมีการประเมินผลตัวชี้วัดที่ชัดเจน • ประกาศเป็นผู้ช่วยคนพิการเข้าทำหน้าที่ตามที่ร้องขอและมีการออกบัตรผู้ช่วยคนพิการ • หน่วยจัดบริการต้องแจ้งสิทธิถึง	• คนพิการ / ผู้ดูแล สามารถยื่นขอได้ทางโทรศัพท์หรือทาง Internet ไปยังหน่วยจัดบริการ • หน่วยจัดบริการต้องตรวจสอบประวัติอาชญากร และสภาวะจิตใจ ของผู้ช่วยคนพิการ • หน่วยจัดบริการต้องฝึกอบรมและเตรียมความพร้อมคนพิการและครอบครัวให้รู้วิธีการใช้ผู้ช่วยคนพิการ • สถานที่สัมภาษณ์ผู้ช่วยคนพิการควรเป็นสถานที่กลางๆ เช่น หน่วยจัดบริการ อบต. เป็นต้น • ควรมีการทำสัญญาระหว่างคนพิการ / ครอบครัวกับผู้ช่วยคนพิการระยะเวลาปีต่อปี

ความเห็นของหน่วยงาน	ความเห็นของการสนทนากลุ่ม	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
Matching คนพิการกับผู้ช่วย คนพิการ เป็นผู้ตรวจสอบผู้ช่วย คนพิการที่อยู่ในพื้นที่ / อยู่ใกล้กับ ผู้รับ บริการ และ Matching คนพิการและผู้ช่วยคนพิการให้ ซึ่งทั้ง คนพิการ และ ผู้ช่วย คนพิการมีสิทธิเลือกได้ด้วย เช่นกัน • แจ้งสิทธิการเข้ารับบริการผู้ช่วย คนพิการ หลังจากประเมินแล้ว • นัดพบเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจ และข้อตกลง จะนัดแยกกัน โดย หน่วยบริการจะนัดผู้ช่วยคนพิการ กับคนพิการ เพื่อทำความเข้าใจ วางแผนการทำงาน ทำข้อตกลง ร่วมกัน และจะนัดผู้ช่วยคนพิการ กับครอบครัวต่างหาก เพื่อไม่ให้ ครอบครัว เป็น ผู้ ก า ห น ด รายละเอียดแทนคนพิการ ยกเว้น คนพิการไม่รู้ ไม่เข้าใจต้องช่วย	คนพิการและครอบครัวว่า ได้สิทธิ ผู้ช่วยคนพิการเป็นจำนวนเท่าไร ใน ภารกิจใดบ้าง อย่างไร • หน่วยจัดบริการ ต้องทำความเข้าใจ แนวคิด การดำรงชีวิตอิสระ และการ มีผู้ช่วยคนพิการ ก่อนเริ่มบริการและ ชี้แจงแนวทางปฏิบัติงานของผู้ช่วย คนพิการ บทบาท หน้าที่ของ คนพิการ ครอบครัว และผู้ช่วย คนพิการ	
5. ระบบการสนับสนุน		
• มีการทำทะเบียนผู้ช่วยคนพิการ เพื่อเป็นการป้องกัน คุ่มครองทั้ง คนพิการและผู้ช่วยคนพิการ สามารถตรวจสอบข้อมูล/ประวัติ • มีการสนับสนุนค่าใช้จ่ายระหว่าง การฝึกอบรม หากให้ออม. หรือ อสม. มาเข้ารับการอบรม • ญาติควรจะได้รับผิดชอบจัดหาวัสดุ อุปกรณ์เล็กๆ ที่หาได้ • ควร มี เจ้า หน้าที่ เฉพาะ / คณะกรรมการ เพื่อประเมินความ ต้องการผู้ช่วยคนพิการ • มีการประกันความมั่นคงในการ เป็นผู้ช่วยคนพิการ มีงานทำอย่างต่อเนื่อง ทำเป็นอาชีพ • มีการประกาศ / ใบประกาศมอบ ให้ผู้ช่วยคนพิการที่ผ่านการอบรม • ควรเปิดโอกาสให้ผู้ช่วยคนพิการ	• หน่วยจัดบริการ ควรประสานงาน ทีมสหวิชาชีพ เพื่อให้คำปรึกษา แนะนำ ผู้ช่วยคนพิการ โดยเฉพาะ คนพิการที่มีปัญหาซับซ้อน •	• หน่วยจัดบริการอื่นๆ ที่เป็นทีมวิชาชีพ จะต้องทำงานร่วมกับผู้ช่วยคนพิการ • หน่วยจัดบริการควรเตรียมเครื่องมือ สนับสนุน เช่น แบบบันทึกประวัติ คนพิการแบบบันทึกรายชื่อคนพิการที่ ต้องการผู้ช่วยคนพิการ คู่มือการทำงานของผู้ช่วยคนพิการ อุปกรณ์ บางอย่างสำหรับคนพิการรุนแรง เช่น เครื่องมือ สัญญาณเรียกผู้ช่วย คนพิการด้วยเสียงหรือแสง • แบบฟอร์มต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น 1) แบบบันทึกประวัติคนพิการ 2) แบบ บันทึกการติดตาม 3) แบบการ ประชุม Case Conference 4) แบบ พัฒนารายบุคคล 5) ตารางการ ปฏิบัติงาน และ 6) การประเมินความ พึงพอใจ

ความเห็นของหน่วยงาน	ความเห็นของการสนทนากลุ่ม	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
อบรมเพื่อเลื่อนระดับ และเพิ่มค่าตอบแทน - มีระบบสนับสนุนในรูปแบบสวัสดิการ เมื่อผู้ช่วยคนพิการผ่านการประเมินผล - มีวันหยุดให้ผู้ช่วยคนพิการโดยให้หยุด 1 วัน/สป. และสะสมวันหยุด		
6. มาตรฐานคุ้มครองผู้ใช้บริการและผู้ช่วยคนพิการ		
- มีการทำสัญญา ข้อตกลงในการทำงานและทำความเข้าใจระหว่างผู้ช่วยคนพิการกับคนพิการ อย่างชัดเจนก่อนรับบริการ โดยหน่วยงานที่จัดบริการดำเนินการ - ผู้ช่วยคนพิการต้องมีพื้นที่สังกัดมีการจัดแจ้งข้อประวัติอย่างชัดเจนเพื่อให้สามารถตรวจสอบได้ - หน่วยจัดบริการต้องมีระบบการคุ้มครองความปลอดภัย ประเมินสภาพความเป็นอยู่ของคนพิการสมาชิกในครอบครัว - ตรวจสอบบันทึกการทำงานของผู้ช่วยคนพิการ ซึ่งผู้ช่วยคนพิการจะต้องทำบันทึกรายงานส่งหน่วยงานจัดบริการผู้ช่วยคนพิการ เพื่อตรวจสอบการทำงาน และหาข้อเท็จจริง - แต่งตั้งผู้นำเชื่อถือและนักวิชาชีพในพื้นที่เป็นผู้ควบคุมการปฏิบัติงานของผู้ช่วยคนพิการ การกำกับ ติดตามในพื้นที่ ลงไปติดตาม อย่างน้อย 1 ครั้ง/ปี - มีการเปิดช่องทางร้องเรียนคนพิการ ครอบครัว และผู้ช่วยคนพิการสามารถร้องเรียนมาได้ที่คณะกรรมการกำกับ ติดตาม ประเมินผล และร้องเรียนได้ ซึ่งคณะกรรมการฯ จัดคนลงไปตรวจสอบข้อเท็จจริงของทั้งส่วน	- ต้องมีการชี้แจง ทำความเข้าใจระหว่างผู้ใช้บริการ และผู้ช่วยคนพิการก่อนรับบริการ โดยหน่วยจัดบริการผู้ช่วยคนพิการ ต้องเตรียมความพร้อมคนพิการ ให้เรียนรู้การใช้บริการในรายละเอียดต่างๆ บทบาทหน้าที่ของคนพิการ ครอบครัวคนพิการ และผู้ช่วยคนพิการ - เปิดช่องให้มีการเปลี่ยนผู้ช่วยคนพิการ ภายหลังจากทดลองอยู่ร่วมกันอย่างน้อย 3 วัน โดยคนพิการและผู้ช่วยคนพิการสามารถร้องเรียนหน่วยจัดบริการ และดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริง ทั้งส่วนผู้ใช้บริการและผู้ช่วยคนพิการ - ตรวจสอบบันทึกการทำงานของผู้ช่วยคนพิการ เพื่อตรวจสอบวัน เวลาทำงานและผลงาน - ต้องบันทึกประวัติผู้ช่วยคนพิการที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างหน่วยจัดบริการ	- การคัดกรองผู้ช่วยคนพิการผ่านระบบมาตรฐานกลาง และมีการลงทะเบียนซึ่งอาจจะเป็นอีกทางหนึ่งในการปกป้องคุ้มครองคนพิการ เพราะผู้ช่วยคนพิการจะลงทะเบียนได้นั้น ต้องผ่านกระบวนการคัดกรองผู้ช่วยคนพิการต่างๆ เช่น วุฒิภาวะ ความรับผิดชอบ ความมั่นคงทางอารมณ์ ทักษะการเป็นผู้ช่วยคนพิการ การฝึกงาน การตรวจสอบโดยการสุ่มตรวจในขณะปฏิบัติงาน - มีการทำสัญญา/ข้อตกลงตั้งแต่เริ่มต้นให้ชัดเจน และมีการชี้แจง โดยมีการกำหนดบทบาทของผู้ช่วยคนพิการ รวมทั้งมีการกำหนดข้อห้ามและระบุไว้ในข้อตกลงอย่างชัดเจน - คนพิการที่ใช้บริการควรได้รับความรู้ อย่างละเอียด และมีระบบ peer counseling ช่วยในกรณีที่มีปัญหา - มีระบบการการจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน ผลที่เกิดขึ้นจากการมีผู้ช่วยคนพิการ สภาพ ปัญหาที่เกิดขึ้น และการแก้ไขปัญหา - มีระบบตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้ช่วยคนพิการมีคณะกรรมการสุ่มตรวจสอบจากคนพิการ ครอบครัว และผู้ช่วยคนพิการมีการสังเกตการณ์ มีคณะกรรมการกำกับติดตามผล ลงสู่สังเกต ติดตามผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาแนวทางการช่วยเหลือเด็กพิการ ควบคุมมาตรฐานและ

ความเห็นของหน่วยงาน	ความเห็นของการสนทนากลุ่ม	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
ผู้ใช้บริการ และผู้ช่วยคนพิการ โดยในเบื้องต้นนั้น ร้องเรียนไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบ ในระดับชาติต่อไป • ผู้ใช้บริการสามารถเปลี่ยนผู้ช่วยคนพิการ หลังการประเมินผล ผู้ใช้บริการสามารถเปลี่ยนผู้ช่วยคนพิการ ผู้ช่วยคนพิการก็สามารถเปลี่ยนได้ และถ้าพบว่าผู้ช่วยคนพิการไม่สามารถปฏิบัติภารกิจตามที่ได้รับมอบหมาย ถ้าผู้ช่วยทำผิดร้ายแรงอาจถูกตัดออกจากการเป็นผู้ช่วยคนพิการ		ป้องกันการละเมิดสิทธิ • มีระบบข้อมูลของจริงที่เป็นความลับ มีการจัดเก็บข้อมูลของคนพิการที่ใช้บริการ และผู้ช่วยคนพิการ เพื่อเป็นประโยชน์และการป้องกัน คุ้มครอง ทั้งการล่วงละเมิดทางเพศทั้งของคนพิการ และผู้ช่วยคนพิการ • ควรมีระบบคุ้มครองผู้บริโภค สำหรับคนพิการ และระบบคุ้มครองสิทธิและความปลอดภัยของผู้ช่วยคนพิการ ซึ่งเป็นมาตรการเชิงปกป้อง ไม่ใช่ควบคุม • กรณีคนพิการร้องขอให้ผู้ช่วยคนพิการทำในสิ่งที่ไม่อยู่ในบทบาทของผู้ช่วยคนพิการ คนพิการจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบ และหากให้ผู้ช่วยคนพิการทำในสิ่งที่ไม่เหมาะสม ผู้ช่วยคนพิการมีสิทธิหยุด หรือยกเลิกการปฏิบัติงานเช่นเดียวกัน

7. การติดตาม ประเมินผล

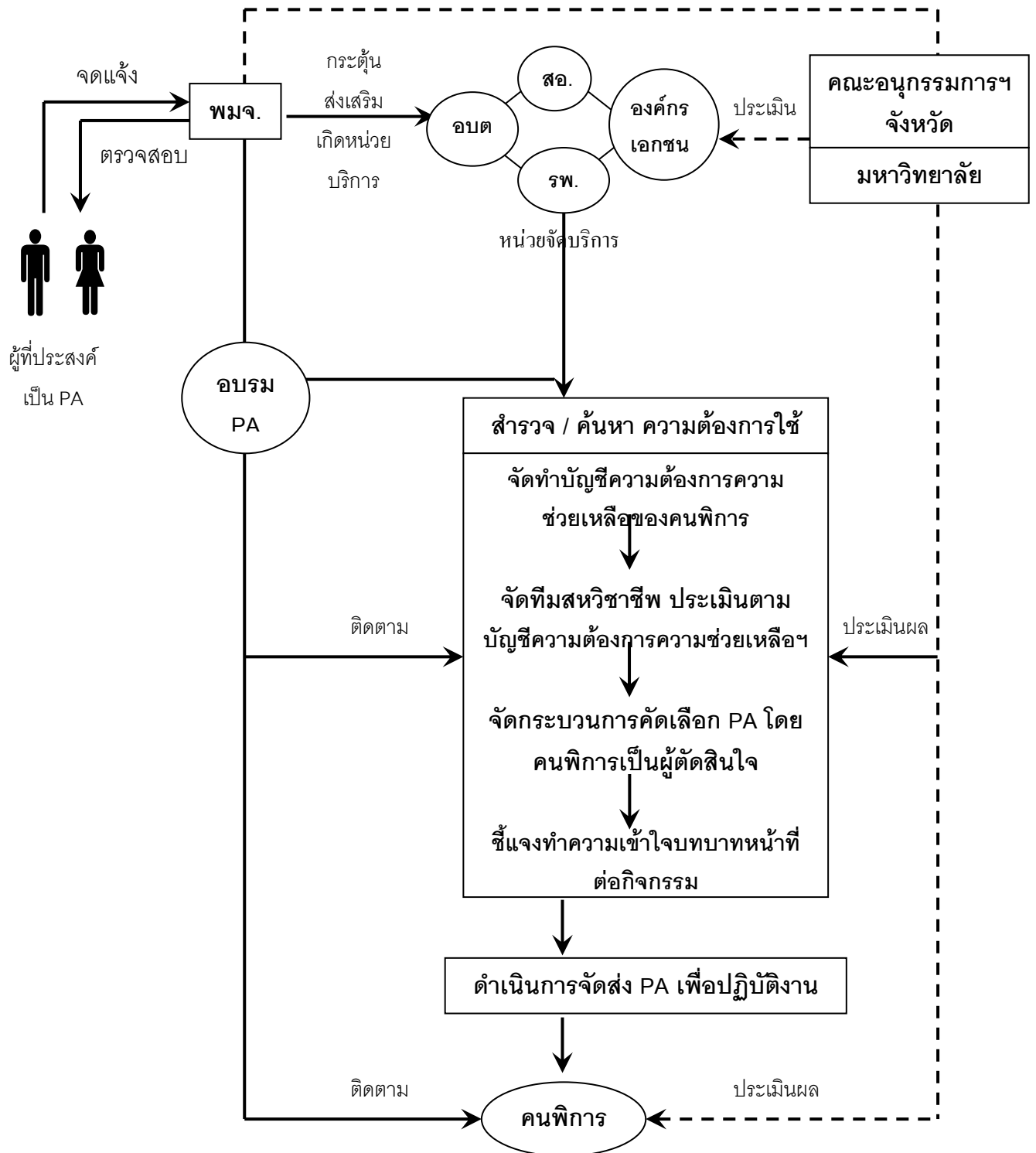
• หน่วยงานการประเมินผล โดยตั้งเป็นคณะกรรมการประเมินผล ประกอบด้วย พก. พมจ. กระทรวงสาธารณสุข หรือทีมสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เช่น สอ. ร.พ. หรือสถานบริการด้านสุขภาพ ร่วมทั้งตัวแทนองค์กรคนพิการ เป็นคณะกรรมการประเมินรับรองในส่วนต่างๆ เพื่อทำหน้าที่ • ควบคุมการทำงานผู้ช่วยคนพิการ กำกับ ติดตาม ตรวจสอบการจัดบริการของหน่วยบริการผู้ช่วย • ลงพื้นที่ / สังเกตการณ์ ปฏิบัติงานของผู้ช่วยคนพิการ • การประชุมการทำงานของ	• พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) และ คณะอนุกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการจังหวัดควรร่วมจัดตั้งเป็นคณะกรรมการกำกับ ติดตาม ประเมินผล และรับร้องเรียน ระดับจังหวัด ตลอดจนเป็นผู้ติดตาม ประเมินผล ผู้ช่วยคนพิการและให้การคุ้มครองกรณีละเมิดสิทธิคนพิการ <u>คณะกรรมการ ประกอบด้วย 4 ส่วน</u> 1. สถานีอนามัย เป็นศูนย์การ จัดบริการ ให้คำแนะนำ 2. ทีมสหวิชาชีพ เช่น แพทย์ พยาบาล นักกายภาพ นักสังคมสงเคราะห์ เป็นผู้ประเมินความต้องการจำเป็นที่ต้องมีผู้ช่วยคนพิการ 3. อปท. และผู้นำชุมชน 4. คนพิการ / ครอบครัวคนพิการหรือองค์กรคนพิการ	• ในช่วงแรกๆ อาจต้องทำงานร่วมกับสถาบันอุดมศึกษา ในแต่ละท้องถิ่น หรือหน่วยงานวิชาการในท้องถิ่น เพื่อประเมินผล • หน่วยงานกำกับติดตาม ประเมินผล ซึ่งอาจจะเป็นสถาบันวิชาการหรือการศึกษาที่ได้รับการยอมรับในพื้นที่ นั้นๆ เช่น โรงพยาบาล เป็นหน่วยงานประเมิน โดยสามารถขอข้อมูลเพิ่มเติมได้จากหน่วยงานที่เป็นผู้จ่ายค่าตอบแทน • ส่วนกลาง คือ พก. ต้องสร้างระบบ กำกับ ติดตาม แต่ควรมีคณะกรรมการระดับจังหวัดนำไปใช้ ทำหน้าที่ตรวจสอบ รับเรื่องร้องเรียน ควบคุมคุณภาพบริการ ประกอบด้วย กลุ่ม หรือองค์กรด้านคนพิการ หน่วยงานสาธารณสุข/การแพทย์ ด้านการศึกษา อปท./ผู้นำชุมชนที่

ความเห็นของหน่วยงาน	ความเห็นของการสนทนากลุ่ม	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
ผู้ช่วยคนพิการในพื้นที่ เดือนละ 1 ครั้ง ● การเยี่ยมบ้านคนพิการ หลังการดำเนินงาน 1 ปี เพื่อต่อสัญญาใหม่ของผู้ช่วยคนพิการ ● ประเมินตรวจสอบ รับรอง หน่วยงานที่ผ่านการ ตรวจสอบ เพื่อขออนุมัติการ การจัดบริการผู้ช่วย คนพิการ	● พก. ทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตรกลาง และควบคุมหรือตรวจสอบ โดย ทีมสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้องในจังหวัด	ได้รับการยอมรับในพื้นที่ และมีระบบ การติดตาม และมีการจัดทำรายงาน ผลการดำเนินงาน ผลการให้ความ ช่วยเหลือคนพิการของผู้ช่วยความ ● มีหน่วยดูแลกำกับที่ควบคุมมาตรฐาน โดยทำเป็นต้นแบบและให้กลุ่มใน พื้นที่พัฒนาเป็นผู้ช่วยคนพิการได้ โดยมีการพัฒนาทีมแกนนำ (Core Team) ซึ่งต้องขึ้นทะเบียน และมีการ ตรวจสอบแบบสำรวจ

สรุป แผนงาน การบริหารงานผู้ช่วยคนพิการ

จะแบ่งเป็น 2 ระยะ

ระยะเริ่มต้นโครงการนำร่อง

ระยะยาว /ระยะดำเนินการจริง

